

Mladika

2. 7. 1999

7/99

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

117 986 1999

9901024,7

COBISS

kultura razstave srečanja literatura intervjuji rast

MLADIKA 7

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XLIII.

1999

KAZALO

Poletje pričakovanj	129
Dušan Škodič: Mengore	130
Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da	131
Katarina Fistrovič: Tebi	135
Bruna Pertot: Ko jo preplavi pesem čričkov in skržatov	137
Ivo Jevnikar: Franc Vidrih: Iz spominov primorskega padalca (II.)	139
Anka Petričević: Mistične rože	142
Jože Cukale: Dogaja se, a samo v Bengaliji	145
Vladimir Kos: Pesniku Jožetu Cukaletu	146
Antena	147
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Vida Va- lenčič; Slovenska izseljenska književnost, 3.)	153
Ocene: Knjige: Intelektualci v diaspori (M. Jevnikar); New- manovi spisi (A.R.); Ivan Pre- gelj (M. Jevnikar); Tomaž Ak- vinski (A.R.); Razstave: J.M. Basquiat; Lojze Spacal; Be- neški bienale (Magda Jevni- kar)	155

Na platnicah: Pisma; Listnica
uprave; Za smeh

Priloga: RAST 129-99

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

E-mail: urednistvo@mladika.com

Izdaja: MLADIKA z. z o. z.

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI

(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
5.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 40.000 lir; nakazati na poštni
tekoči račun 14470348 - Mladika -
Trst. Letna naročnina za Slovenijo
40.000 lir ali enakovreden znesek v
drugih valutah. Druge države 45.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji
valuti), po letalski pošti 55.000 lir.

Tisk in fotostavek:

"graphart snc", Obrtna cona Dolina
Dolina 507/10 - tel. 040/8325009

XXXIV. ŠTUDIJSKI DNEVI DRAGA 99

PARK FINŽGARJEVEGA DOMA - OPČINE
NARODNA ULICA 89

Petek, 3. septembra 1999

Ob 17.00: KAKŠNA PRIHODNOST ZA SLOVENSKO MANJŠINO?

okrogla miza (sodelujejo Milan Bufon, Peter Černic, Marko Štavar, Breda Susič)

Podoba manjšine in vloga mladega človeka v razmišljanju predstavnikov mlajše, postindustrijske in antiideološke generacije, ki ima velike težave pri vključevanju v družbeno stvarnost.

Sobota, 4. septembra 1999

Ob 16.30: Bojan Pavletič

**JUŽNI SOKOL KOT PRIČA SLOVENSKE PRISOTNOSTI
V RAZVIJAJOČEM SE TRSTU**

Pomen sokolskega gibanja na Tržaškem v okviru prebujanja narodne zavesti ob 130-letnici ustanovitve domovinske in športne organizacije sredi prejšnjega stoletja v Trstu, ko so Slovenci iskali enakopravnost v razvijajočem se mestu.

Nedelja, 5. septembra 1999

Ob 10.30: mag. Matija Ogrin

**SLOMŠEK IN VPRAŠANJA SODOBNE
SLOVENSKE KULTURE**

Kakšno je danes razmerje med krščanstvom in slovenstvom? Koliko je Slomškov pogled na vero in kulturo relevanten za sodobno stanje slovenstva? Kaj nam to pove o dejanskem in kaj o željenem razmerju med občo in visoko kulturo, razmerju, ki je pravzaprav notranja vez naroda.

Ob 16.00: dr. Vasko Simoniti

MED ZGODOVINO IN SEDANJOSTJO

Sodoben esej hoče obračunati z deviacijami temne preteklosti: če si bomo upali pogledati v zgodovino, bomo lahko ustvarjali tudi sedanost in prispevali k lepši prihodnosti.

V nedeljo, 5. septembra, ob 9. uri bo na prireditvenem prostoru za vse udeležence daroval sv. mašo msgr. Oskar Simčič, vikar za slovenske vernike goriške nadškofije.

DSI - ul. Donizetti 3 - 34133 TRST - Tel. (040) 370846 - Fax (040) 633307

SLIKE NA PLATNICI: na premskem gradu so se v nedeljo, 20. junija, zbrali primorski pisatelji z obeh strani meje; nagovoril jih je akademik Ciril Zlobec 1999; v Mavhinjah pa se je od 24. junija do 4. julija na glavnem trgu in pod šotorom odvijal tretji zamejski festival amaterskih gledaliških skupin, ki je vsak večer pritegnil v to kraško vasico veliko občinstva 1999; pisatelj Alojz Rebula je 21. julija praznoval 75. rojstni dan. Čestitamo! 7 (foto Maver in Cvelbar).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Mitja Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Marko Tavčar, Andrej Zaghet in člani uredniškega odbora.

Poletje pričakovanj

Končno je dolgo pričakovani zaščitni zakon dospel do italijanskega parlamenta. Čeprav tudi tokrat z zamudo, ki lahko postane tudi usodna, so italijanski vladni krogi prvič pokazali voljo, da speljejo postopek za uveljavitev zakona, ki nas je v jalovem pričakovanju zaposlil cela desetletja in zamegljeval pogled naprej. To je vsekakor pomemben korak naprej, čeprav bo šele čas pokazal, ali bo tudi odločilen. Našo trditev opravičuje ne samo negotova obstojnost vladne koalicije, pač pa tudi sama vsebina zakona, ki postaja vprašljiva ob nekaterih popravkih, opravljenih v komisiji za ustavna vprašanja. Če pade vlada, mora naš zakon začeti ves postopek znova in vprašanje je, kakšno vlado lahko pričakujemo v prihodnje. Opozoriti velja tudi na dejstvo, da je poslanska zbornica samo začela z razpravo, ki jo bo nadaljevala 15. septembra, navsezadnje prav tako, kakor je zahtevala desnica.

Vnešene spremembe odpirajo vprašanja pravne narave, ki jih bo treba še poglobiti, obenem pa nas opozarjajo, da je bilo popolnoma odveč in protiučinkovito sestavljati osnutek zakona z minimalno zaščitno ravnjo, ker je tako in tako bil namenjen klestenju.

Komisija za ustavna vprašanja je tik pred razpravo v zbornici odobrila nekaj členov zakonskega osnutka, med drugim tudi tretji člen, ki določa sestavo in delo paritetnega odbora. Ta bo, po odobritvi zakona, odgovoren za problematiko, ki zadeva slovensko manjšino, in bo tudi določil teritorij, kjer bo veljal zakon ob upoštevanju volje občinskega sveta (za zaščito bi se morala izreči vsaj tretjina občinskih svetovalcev). 50 let potem ko so v nekatera strnjena slovenska naselja začeli sistematično vnašati italijanski element, utegne biti taka tretjina tudi v zgodovinsko popolnoma slovenskih krajih težko dosegljiva. To preprosto ni pošteno.

Teritorij ostaja v bistvu nedoločen: o njem bo sklepal paritetni odbor (v katerem ni nobenega jamstva, da bo zares pariteten, ker večino njegovih članov imenujeta vlada ali dežela, to se pravi tisti, ki so ta čas na oblasti; sedanje stanje v F-Jk je v tem smislu zelo zgovorno), oziroma občinske uprave, glede katerih imamo že veliko negativnih izkušenj, saj je tudi v tem primeru naša usoda vezana na koalicijo, ki je trenutno na oblasti. To sta dva elementa, zaradi katerih naša zaščita lahko v prihodnosti dobi vrednost srečke na loteriji.

Zato so pomisleki nad takim zaščitnim zakonom v manjšini povsem upravičeni in če si en del upa na dan z njimi, ne sme zaradi tega postati tarča polemik s strani tistih, ki si prevzemajo odgovornost, ker so vpleteni v njegovo sestavo. Pravico do kritike si smemo vendarle zagotoviti, če je res, da en del manjšine spreminja besedilo zakonskega osnutka, za katerega smo se vsi dogovorili. Navsezadnje se levici splača imeti med slovenskimi sogovorniki bolj radikalnega partnerja, na katerega se lahko sklicuje, ko se pogaja za boljšo raven zaščite.

Zakon, kakor se nam obeta, bo nedorečen in bo rešitev številnih problemov premaknil naprej, ko se bomo morali spet potegovati za svoje pravice morda že spet proti neprijazni oblasti.

S tem nočemo reči, da smo proti zakonu, kakor nekdo hoče izzivalno domnevati, pač pa, da imamo dvome in pomisleke, ki so upravičeni. Levica naj se potrudi in dokaže, da gledamo preveč kritično na rimske kroge oblasti, pri čemer ne mislimo samo na vlado in vladno koalicijo, pač pa tudi na ves državni aparat vključno z birokracijo, ki je na nas vedno gledal kot na neljub problem.

Mengore

Dušan Škodič

Mengore se imenuje hribček, ki zastira popoldansko sonce v Tolminu. Prav prijetno je posedanje pri cerkvi sv. Marjete. Soča se srebrno leskeče v zgodnjem jesenskem popoldnevu, njeno šumenje me ne doseže. Rečni trak gladko reže vas Volče od Tolmina. Na drugo stran buhtijo v nebo vse višji kopasti hribi, vse do grebenske meje z Benečijo. Po njih so razsejani drobni zaselki slovenskega življa, žal vedno bolj kopnečega v tem odhajajočem stoletju. Volčanski Ruti so to. Danes je prav lep dan za posedanje na Mengorah, če človek nima pametnejšega dela. Jaz ponavadi niti ne vem, kaj je pametno delo. Vsaj tako mi pravijo že od nekdaj, a kaj zato. Da le mene ne moti!

Trenutki so tu neskončno mirni. Čas teče vse počasneje in vse bolj daje občutek otipljivosti. Zdi se, da se je zlata plošča na nebu ustavila...

* * *

Zadnje leto vojne.

Ves čas sem upal, da me ne bodo vzeli. Upanje je kot jabolko spoznanja. Šele ko sem vanj ugriznil, me je trpko spreletelo. Usodi se ne da ubežati. Zadnji letnik vpoklicanih, prekleto! Samo nekaj mesecev preveč. Tako zelo smo pričakovali nek preokret, ki bi prinesel rešitev naši generaciji. Vse naj bi se vendar že nekam premaknilo, stran od te preklete reke. Odnosla je že toliko krvi, da bi napolnila jezero v spomin človeški norosti. In mi smo pričakovali preokret, ki bi nas rešil iz bobnečega ognja laških kanonov. Pričakovanje je tako sladko, to so vedeli že štirje letniki pred menoj. Le redki ga še pomnijo! Kostni tisočev se belijo po celi fronti od Tirolov do Krasa. In za njimi prihajamo mi... Novi in novi transporti. Za koga? Čemu? Bog ve, da ne vem. Za vero, monarhijo, presvetlega kajzerja ali kaj? Tudi na dezertstvo sem pomislil, prekleto, pa ne le enkrat! Skriti se, zakopati se pod zemljo in kot polh prespati do neskončno morijo, preden pobere še mene. In kaj sem ukrenil? Nič. Sem pri devetnajstih pameten, kot bi pač moral biti? Očitno nisem ne pameten niti odrasel, sicer bi prav gotovo zares dezertiral. Sedaj pa kot vsi ostali tukaj čepim na tem vlaku, ki nas mirne kot ovce pred zakolom vozi na fronto. Ni vrag, da mi ne bi uspelo se skriti! Pa se nisem mogel domisliti kam. Hrana po vsej deželi primanjkuje, še za vojake na sami fronti je silno trda. Naj grem v gozd in preživim kot žival? Jesen je in dnevi so vse hladnejši. Toda vseeno mi je žal, da nisem vsaj poskusil. Bolje tako kakor

nič. Ali pa mali Luznarjev! Bil je taka mevža, da so ga še od štirih razredov nazaj pretepali vsi mulci na viški šoli. Zasmilil se je še celo od samega hudiča poslani Kalingerci, da je bil edini, na katerem ni lomila palice. Pa vseeno ni nihče zvedel, katera coprnica mu je dala svet, kako se lahko za strašno ceno reši vojske. Malo starejši je bil od nas sošolcev, mati ga je hotela ša malo popraviti do šole in ga je kasneje peljala k vpisu. Pa ni pomagalo, dobil je poziv že pred pol leta. Luznarček pa tebi nič meni nič naravnost v gozd in nakopal je pomladnega teloha, ki je komaj dobro pogledal iz snega. Na stegnu si je napravil majhno rano in nanjo nakopal sveže stisnjen sok. Nedolžna pomladna roža je povzročila hudo zastrupitev, komaj so ga rešili z amputacijo noge. Ko smo to slišali, smo se le presenečeno gledali. Med nami ni bilo nikogar, ki bi bil pripravljen storiti kaj takega. Da bi postal napol človek, tega ni hotel nihče. Bi bil potem sploh še moški? Katera bi me le hotela takega? Še mati bi me doma gledala bolj iz materinskega usmiljenja. Ampak tale Luznarček! V njegovi koži ne bi hotel biti nihče izmed nas ne prej ne sedaj. Morda si je mislil, da bo s tem še najmanj izgubil. Pa mi? Ker smo se imeli za toliko boljše, nismo hoteli tvegati le del. Vse ali nič torej! Pa mi le ni lahko ob tej misli. Kdo ve, na kolikih pogrebih sošolcev se bodo pojavile njegove bergele?

Vlak vozi vse počasneje. Komajda sem opazil, kdaj smo zapeljali v predor. Pred tem smo se peljali skozi Bohinjsko Bistrico. Še nikoli nisem bil tam. Menda je zelo lepo v Bohinju. Res škoda, da se vozimo ponoči, a vsi premiki morajo ostati v najstrožji tajnosti. Seveda, presenetili bomo Lahe in se zapodili vanje iz svojih rovov naravnost v njihove. Zijali bodo od presenečenja, ker nas bodo pričakovali od vsepovsod, le od tam ne. Odločilni udarec, zadnji korak do zmage in podobno so se vrstili naslovi v časnikih. Fronto so premikali za lučaj kamna aili še manj. In žrtve? Te zanimajo le svojce.

Predor se neskončno vleče. To je bil velik gradbeni podvig, so pravili. Sedaj nam odlično služi. Dim pritiska od nizkega stropa in draži dihala. Lokomotiva pogleda iz luknje in potegne za seboj cel vlak kot šivanka vdeto nit. Zunaj je črna noč brez meseca. Od zahoda se bliska. Oranžnorumeno poplesavanje utripajoče svetlobe se brez vsakršnega reda seli nad grebene okoli Tolmina. Na misel mi pridejo zimski večeri v otroštvu.

Smrkavci smo morali s kurami spat. V kotu sobe našega revnega stanovanja na Viču je stal gašper na drva. Nabutan do vrha je skoraj poskakoval od vročine. Skozi reže in režice pa je vsake toliko časa ušel blisk ali splet žarkov in risal begajoče "zajčke" po stenah. Kakšna uspavanka za otroško dušo. A tokrat oddaljen spomin na lepe trenutke kazi pridušeno bobnenje. Kot bi naši zemlji klokotalo v trebuhu po pretežki večerji. Tudi meni že malo klokota ob tem donenju. Pekel mora biti na prvih in drugih linijah, nam pa že tukaj strah oklepa trepetajoče srce kakor velika koščena dlan!

Zbirajo nas v Podbrdu. Vojaščine je že toliko, da bo s težavo vse skupaj ostalo prikrito sovražniku. Opazim več bataljonov nemške infanterije. Le kaj se tokrat obeta? Mi navadni prostaki ne vemo nič o usodi, ki nam jo pripravljajo. Dan ne prinese prav dosti svetlobe. Že od včeraj nalahno rosi. Vлага in mraz neprijetno lezeta pod obleko. Pojedli smo malo ogabnega prepečenca in pol menazške mlačne cikorije. Z užitkom prižgem cigareto. Topel dim se razleze po pljučih. Izpljunem rjavkasto slino in okus po cikoriji. Takoj se počutim za spoznanje bolje. V bližini so privezane mule, od katerih se kadi sopara. Nekaj je že natovorjenih, ostale še čakajo na svoj delež. Kaverne, ki so dostopne, bodo založili z municijo, ki jo bodo prinesle. V manjših položajih, vklesanih v pobočjih hribov, pa se bodo hranili ponoči, ko bodo pokala ramena in se krivile hrbtnice prostakov.

Dodelili so me v pratež z Nemci. Skupaj s prestrašenim kaplarjem se spraviva k natovarjanju nekega gifta. Dežurni koprol nam je razdelil maske, ki jih ni dosti več, so kot debele smrdeče gaze v okvirju sešite skupaj s steklenimi naočniki. Skoznje se skoraj ne da dihati. Stekla se od tople sape in hladnega zraka skoraj v trenutku zarosijo. Sneti masko je najstrožje prepovedano. Tako pravi kaplar, čeprav je sam videti še bolj obupan kot mi, ki se režimo eden drugemu. Dela je ogromno. Vsak položaj bo dobil predpisan kontingent plinskih granat. Grozljivo orožje je to! Še nihče od nas nima izkušenj z njim. Od govoric, ki se širijo okoli njega, pa se ježijo lasje. Vavtarjev, ki se smuka okoli kuhinje in tudi drugod, kjer ni treba, prinese vest, da jutri odrinemo. Ker je Mariborčan, govori nemško. Malo se je slinil pri Nemcih. Ne vejo skoraj nič, ampak tudi pri njih se govori o jutrišnjem dnevu.

Zvečer nastane grozna rabuka. Vse je v premiku... Tolmin je pogreznjen v noč, a bučanje množice je kljub popolni tajnosti kot izdajalsko šumenje listja pod lovčevimi nogami. Bataljon se oblikuje v strnjeno formacijo, ko začne intendantura deliti prepečenec in mesne konzerve. Rum pride šele na koncu. Da ga kdo tako ne priklene nase, da mu ne bi bilo treba na položaj! Sladkobni okus se mi razvije v ustih, ko gledam, kako natovarjajo debele, rdečerrjave steklenice. Očitno bo zelo hudo, ko bomo Lahom vračali obresti za njihovih

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da Papeški letopis za leto 1998 navaja, da je na svetu že več kot ena milijarda katoličanov, kar pa je samo 17,4% hitro naraščajočega svetovnega prebivalstva...
- da je bil slovenski kulturnik Vinko Ošlak, ki živi v Celovcu, pobudnik zamisli Philocafé, po kateri so v znanem hotelu Musil stekli enkrat tedensko filozofski večeri ob pogovarjanju o različnih sodobnih temah (tema prvega večera: Vojna filozofov - Filozofija vojne)...
- da albanski katoliški škof v Prizrenu ni dovolil svojim vernikom, da bi sprejeli od Oslobojilne vojske Kosova orožje, da bi se uprli etničnemu čiščenju...
- da je Podkomisija za vrhunski alpinizem Planiške zveze Slovenije proglasila Moniko Kambič - Mali iz argentinskih Bariloč za najuspešnejšo alpinistko Slovenije v letu 1998...
- da je beograjski nadškof dr. Perko imel v zadnjem desetletju komunizma 34.000 škofljanov, sedaj pa jih ima manj kot 9.000...
- da so v Argentini naslednje slovenske šole: Rožmanova, Jegličeva, Baragova, Prešernova, Slomškova, Balantičeva, Jurčičeva, Aljaževa in šola sv. Cirila in Metoda...
- da so srbske oblasti izdale navodila o popisovanju vojne škode (tudi posredne škode, kot je izguba zaslužka zaradi uničenih prostorov ali strojev), ki naj bi jo oškodovanci zaračunali članicam NATA...
- da je zadnja številka revije MEDDOBJE - INTERSIGLO med drugim objavila tudi šopek pisem, ki jih je znani javni delavec in literat dr. Anton Novačan med vojno napisal svojemu prijatelju in pesniku dr. Igu Grudnu...
- da je tudi pred sto leti bilo na Primorskem pomanjkanje domačih duhovnikov, saj je tržaško-koprška škofija imela leta 1892 144 duhovnikov, ki so bili doma iz osrednje Slovenije, in 27 iz Češke...
- da je čiščenje 284 stebrov Berninijevega stebrišča v Vatikanu, ki je posvelo zaradi izpušnih plinov, prevzelo nemško podjetje Kärcher, ki je podobno delo že opravilo na Brandenburških vratih v Berlinu...
- da se je novoimenovani goriški nadškof Dino De Antoni, ki prihaja iz Chiogge južno od Benetk, že začel učiti slovenščine...

enajst ofenziv. Pridušeni klici se razlegajo po dvorišču. Kurir v temi išče hauptmana Rommla, ki ureja svojo četo pod širokim napuščem. Večino opreme bodo pustili tukaj. Čaka jih peklenska ruta čez grebene. Nas čaka dolinski preboj. Janezi smo odlični kanonfuter, to so dokazale že generacije naših dedov. Hauptman je rekel, da bomo združeni z nemško vojsko prebili fronto na področju Tolmin - Bovec. Na vsej črti je razpostavljeno na tisoče kanonov, ki bodo ob istem času bruhnili plinske granate na laške linije. Ko bodo nad njihovimi položaji še lezle rumene megle, bomo mi le še vkorakali na njihovo stran. To so menda obljubljali še vsem, ki so jih gnali v nasprotno jarke, a kot se je izkazalo, še noben zaporni ogenj ni do sedaj opravil naloge.

Dež je vse bolj nadležen in oblaki se sesirijo nad bližnjimi vrhovi. Hladno postaja. Nemci so odrinili že dve uri pred nami. Prodirali bodo po grebenu Kolovrata. Malo jim zavidam. Grebenskega prodora se iz izkopanih položajev ne da v taki meri braniti kot frontalnega. Če nas zasujejo z granatami, bo Soča jutri rdeča do Adrijskega morja. Imam tak preklet strah, da vstopamo v mišolovko, iz katere ni izhoda. Bog nam pomagaj! Ko bi imel vsaj požirek ruma v čutari!!!

Skozi Volarje in Kamno smo prišli brez težav. Stopamo skozi Idrsko. V jutranji sivini uzrem Kobarid. Prav svinjsko dolgo traja naša promenada po cesti. Vraga, to se mora vendar že enkrat končati! Kanoni so res izstrelili toliko granat, da si je težko predstavljati in težko verjamem, da jim je v resnici uspelo opraviti tako hudičevo delo. Ko ogenj umolkne, vemo, da nas Lah čaka v polnem številu. Plin se po strmalih slaboleže.

Iz grebenov se zaznavajo praske na napadenih linijah. Od časa do časa se megla, ki se že tretji dan vleče po dolini, izdajalsko razmakne. Še vedno hodimo v prekleti koloni! Če je na grebenu le še en Lah, nas je moral opaziti. Kdo ve, kakšen sprejem pripravljajo. Do sedaj bi nas že lahko zmleli kot stare žemlje, a zaenkrat ni padel niti en strel. Živce imam že čisto pri kraju. Ko bi le že enkrat zapokalo, da mine ta napestost...

V Kobaridu se dokončno zdani. Večina enot nadaljuje naprej, nas usmerijo proti Robiču. Tam naj dopolnimo nemške enote, ki so ostale. Ali pa nas bodo na sedlu sprejeli bersaljerji in nas s svojim "Viva Savoia!!!" pogнали v zelene soške valove.

V hrbet me mrazi od znoja. Pot gre navkreber. Spredej zaprasketajo streli. Nemci so padli po Lahih ravno v trenutku, ko so ti ugledali našo predhodnico. Med položaji, vkopanimi na sedlu, pride do zmede. Od spodaj nam ne bi nikoli uspelo, a na srečo že ob prvem rafalu težkega fiata zapoka iz levega boka. Nemci čistijo po rovih, ki leže podolgoma nad njimi in se razkrivajo kot mehak ježev trebuh. Ročne bombe vržene med tekom vzbuhnejo, zamolklo trepetajoči

bliski trgajo meglene zaves. Razlegajo se kriki prvih ranjencev, tudi sam tečem mimo enega naših, ki mu je strojnica razsula drob po blatu. Časa za strah ni več! Tako je, kot so pravili prekaljeni vojaki. Treseš se do prvih strellov, ko zapiska okoli glave, nato se strah umakne boju za preživetje. A tudi tu so razlike med novaki in starimi vojaki. Za neprekaljene dostikrat pride strah šele, ko je že vse mimo in ta je včasih še precej hujši. Ta lahko pusti tudi nepopravljivo škodo v človeku. Posebno veliko je takih iz izpostavljenih položajev. Le ti so včasih pred ofenzivami izpostavljeni tudi večdnemnemu bobnečemu ognju brez hrane, vode in kamoli spanja v posutih rovih. Ako jih, seve, niso že prej raztrgale granate!

Zgoraj še poka. Oficirska piščal še priganja naprej, ko je v delu rogov najbližjemu Nemcem že opaziti dvignjene roke in iz prestrašenega grla se razleže: "Viva Germania!" Zgleda, da smo tole prebrodili. Vidim smejoče lice narednika Šolarja iz Škofje Loke, ko visoko dvigne puško in se napol zasučje proti nam v svojem izbruhu veselja. Opazim jo, takrat, prekleto, a več kot razpreti gluha usta ne morem. Ne zakričim, ne opozorim, nič... Tam od spodnjega okopa jo je nekdo vrigel, do njih še ni tisti hip segel klic posadki k predaji. Morda jo je že držal sproženo v roki ali pa jo je kresnil malo pozneje v navalu jeze, strahu ali obupa. Rastresčila se je pred Šolarjem, ki ga je napol sleklo in pahnilo meni ravno pred noge. Le dva koraka pred mano je hodil! Vroči puh me je ustavil sredi teka, da sem se gluh sesedel na tla pred iz nešteti ran krvavečim truplom. Kožo na licu mu je posnelo do kosti. Vedel sem kdo je, a ne bi več spoznal Šolarjevega Janeza iz Škofje Loke, ki je dva koraka pred menoj prestregel ogenj in železo. Smrdi po ožganem! Iz obleke na prsih se mi suklja dim kakor iz pozabljene cigarete. V tistem trenutku si je neskončno zaželim. Kaj bi dal za en sladkobno topli dim... Roka na prsih otipa skozi preluknjano uniformo toplo, lepljivo luknjo. Kako le? Saj nisem ničesar čutil. Pa se mi le zdi, da se klici sotrpinov in pokanja oddaljujejo iz mojega sveta. Če je res tako neboleče, pa menda res ni težko umreti, pa čeprav za Kajzerja!

"Anton! Anton, zbudi se!" Glava grozno boli, telo je otrplo, da ne zmorem najmanjšega miga. V očeh zasčemi. Pogledam, pa mi sončna svetloba zabada dolge igle v oči. Nad mano se sklanja fant iz moje enote doma iz Šentvida. Sram me je, ker se ne morem spomniti njegovega imena. Pove mi, da je ranjen v roko, mene pa so prepeljali pred poljsko bolnico ranjenega v prsi. Počakati morava, da naju razporedijo po teži poškodbe. Pove, da je vesel, ker jo je odnesel tako poceni. Mati je doma dobila živčni zlom, ko so ji ga, edinca, vpoklicali. Nikakor je ni mogel pomiriti, ko je vpila, da ga ne bo več videla živega. Sedaj se je izteklo mnogo bolje, dasi je že sam postajal vraževeren. Da so naši prebili

fronto, je še omenil na koncu, kot da je to najmanj pomembno. Menda že zasedajo Furlanijo!

Zdravnik, ki vtem pride do mene, se skloni. "Ni obrit," me prešine, ko mirno gledam njegovo utrujeno lice. Pretiplje me na hitro in izusti le "gut", skuša se tudi nasmehniti, se mi zazdi, ko se že obrne in odredi kraj, kamor me odneseta dva sanitejca. Umazana sta od krvi in smrdeča po jodu in znoju! Postajam zelo utrujen, mislim, da je zaradi tega, ker je zame vojne po vsej verjetnosti konec. Sonce je tako toplo, ali pa se mi le zdi, ker me je več dni mrazilo. Zdi se mi neskončno lepo. Velika zlata plošča, ki se je ustavila na nebu...

* * *

Danes je prvi maj leta triinštirideset.

Lep dan se nam obeta. Malo toplote pomladnega sonca nam bo ogrelo otrdele ude po neskončni zimi. Že moja druga v hosti! A kaj zato. Italijo že jemlje hudič, ne bo dolgo. In če pobere njo, se tudi s Švabi ne bo treba več dolgo tepsti. Potem pa? Ah, bo že kako... Devetnajst jih imam, se bom že še znašel, ko bo treba. Za krojača sem se že izučil, pa kaj, ko me je v revoluciji minilo, da bi še kdaj jemal mero za gosposke obleke. No ja, ne vem! Če bo tako kot pravi komisar, bo s tem poslom itak konec. V Rusiji oblačila izdelujejo v tovarnah za vse enako. Tako bo nemara tudi pri nas. Včasih se mi zdi, da komisarja ne razumem popolnoma. Če me že kdo kaj vpraša, ga raje naslovim nanj. Še dobro, da jih imamo, človek včasih ravno ne ve, kako naj "pravilno" razmišlja. Komunistično idejo razumem le, kolikor mi je bilo potrebno že v SKOJ-u. Vendar me je že takrat na sestankih srbela rit, medtem ko so nekateri tako radi polemizirali in diskutirali. Do takrat še vedel nisem, kaj to pomeni, bolj me je zanimalo, kaj bi se dalo storiti, da se mi, mali ljudje, izkopljemo iz blata. Pa da mojstri ne bodo več topli vajencev, kot je dejal Tinček, ki mu je bila to največja tegoba v življenju. A če pogledam njegov karakter, upam, da sam ne bo imel kdaj vajencev v uku! Trositi letake Italijanom za ritjo! "Ja, to pa so akcije!" sem enkrat rekel na sestanku in se malo posmehtnil naši aktivnosti v Ljubljani. Bilo je zgodaj jeseni enainštirideset, Italijani so uvedli svojo šolo, jezik in paradirali po stari Ljubljani kot pavi. Dosti si jih je našlo tudi ljubice, mi pa se dobivamo po kevdrih in diskutiramo. Reakcija ostalih me je presenetila. Tovariš Leon me je ostro pogledal. Takoj sem vedel, da sem ga spet usral, pa si pri takih stvareh nisem nikoli znal pomagati. Če me je srbelo, sem se moral takoj popraskati, pa naj je bilo še tako nerodno! Leon je bil leto starejši od mene. Na pamet je znal pol metra komunistične literature. Bil je nesojeni vodja, ker je vedel odgovor na vsako vprašanje. Zato mu tega ni nihče oporekal. Svojo drobno postavbo in strah pred tveganjem je obilno nadomestil z znanjem. Prav gotovo pa ga je bolelo, da smo ga vsi

Literarni natečaj "MLADIKE"

1. Revija Mladika razpisuje XXVIII. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. DECEMBRA 1999. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklusi poezije pa naj predstavljajo samo izbor najboljših pesmi (največ deset).
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, prevajalki in kritičarki prof. Diomira Fabjan – Bajc in prof. Ester Sferco ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo:	
prva nagrada	500.000 lir
druga nagrada	300.000 lir
tretja nagrada	200.000 lir
za pesem ali ciklus pesmi:	
prva nagrada	200.000 lir
druga nagrada	150.000 lir
tretja nagrada	100.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2000. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

klicali za Leona, dasiravno si je izbral ilegalno ime Leonidas. Po hrabrem špartanskem poveljniku, ki je padel skupaj z vsemi svojimi vojaki v bitki proti ogromni perzijski vojski. Kot prvo je to ime bilo predolgo, kot drugo pa, Leon izgubi barvo z obraza že ob sami besedi akcija. "Sulc, počasi! Nikamor se tako ne mudi. V vojni ni privatništva. Delati je treba po direktivi." Tako in drugače me je opozarjal, kadar sem dajal vtis, da se dolgočasim na sestanku ali sem vprašal za akcijo. Pa smo trosili... Najlepše je bilo po ulicah stare Ljubljane. Eden je malo postal v bližini stražarja pred vhomom, ki ga je varoval, morda počepnil in si zavezal čevlji, da je pritegnil njegovo pozornost, kar je izkoristil drugi in stresel cel šop pamfletov za njegovo ritjo. Tretji je čakal v bližini, da bi varoval umik, če bi se kaj zalomilo. Kmalu se mi je to zdelo le še smešno, tudi tvegati glavo za to, kar so Italijani v nekaj minutah pomedli v smeti, se mi ni zdelo preveč smiselno. Pa je vedno prišlo le: "Počasi Sulc!"

Bilo je že novembra malo po Vseh svetih. Ohladilo se je. Partizanščina se je že razširila po gozdovih vsaj v manjšem obsegu, predvsem na območju Krima. Mi smo še čakali direktivo! To me je pošteno jezilo. Še bolj pa, ker mi je Ris danes namignil na Majdo. Čeprav nisva nič imela, je bila moja simpatija. Dekleta so bila moja šibka točka. Pred svetlimi očmi sem postal manjši od mravlje in plašen kot zajec. Spoznal sem jo, ko je k mojstrovi ženi hodila po perilo. Z materjo sta prali za druge in tudi vse zlikali. Bila je pridna deklica, meni je bila izredno všeč. A kaj, ko me je pogledala, sem takoj brezbržno umaknil pogled. Verjetno me je imela za nadutega. Zato, ker je hodila po hišah za delom! Kasneje me ni več pogledala. Imela je prav, jaz pa sem jo še bolj občudoval. Tega ji nisem nikoli povedal. Danes mi je Ris razodel, zakaj je ni več na spregled. Ker se je kurbala z Italijani, so ji ostrigli lase! Tako grobo je to izustil, da bi ga najraje po gobcu! Ni vedel za mojo naklonjenost do nje. "Kaj se čudiš? To je čisto običajno in če mene vprašaš, je še premila kazen," je odvrnil mojemu presenečenju, ki se mi je izdajalsko risalo na obrazu. Menda z nekim oficirjem iz šole Janeza Levca, kjer je nastanjena italijanska vojska. Kar zavrtelo mi je, ko sem si predstavljal, kako ta fašistična svinja onega vi mojo Majdo. Ah, moja ni, ampak zaradi tega prasca tudi nikoli ne bo! Nakopal ji je sramoto ter s tem porušil tudi vse nikoli zgrajene mostove med nama. Kar ne vem, kako sem se znašel pred hišo, v kateri sta živeli z materjo. Stara hiša na Študentovski je kazala vso revščino lumpenproletariata. Vsajena v pobočje grajskega hriba, je imela le eno gosposko stran: razgled preko stolne cerkve in obžirnih polj nad Ljubljano s Kamniškimi planinami v ozadju. Tega ni imel niti župan iz magistrata spodaj, kjer se zdaj šopiri rit Graciolia, poveljnika ljubljanske province. Nisem dolgo čakal! Še druga cigareta mi ni dogorela, ko se je prikazal

Italijanček na dverih. Manjše postave je bil. Kot oglje črne lase mu je pokrivala kapa, okrašena s perjem. Verjetno je bil kakšen Kalabrež. Obraz pod perjem je deloval še čisto otroško. Slaba podoba rimskega imperatorja, kot so si domišljali, da so. Ko je oddrobil mimo, sem stopil iz veže, kamor sem se skril in mu začel samodejno slediti. Na stvar nisem bil pripravljen. Pri sebi nisem imel orožja, pa še sam sem bil. Sledil sem mu počasi mimo stolnice in Magistrata na Stari trg. Bilo je jasno, da se vrača v kasarno. Ker sem imel daljši korak, sem se mu počasi približal že na nekaj metrov, ko je nenadoma zastal in se obrnil. Me je zasumil - me spreleti. Malo se prime po žepih in stopi nazaj, dva ali tri korake do trafike. Mene niti ne pogleda. Nadaljujem pot naprej, ne da bi pogledal noter. Torej je bilo res, kar je pripovedoval Ris. Nima smisla, da se trapim s tem. S to mislijo grem naprej. Na Mestnem trgu pa, namesto da nadaljujem naravnost naprej na Žabjak, krenem nenadoma levo navzgor po Gornjem trgu. Njegova perjenica se mi riše pred očmi kot rdeča rjuha pred bikom. "Le čakaj, gnida!" Skočim v prvo vežo. Tukaj bo moral, prasec! Sigurno ne bo šel okoli šentjakebske cerkve. Kmalu zaslišim korake. Hiter pogled mi pove, da po ulici odmevajo le njegove pete. Koraki so vedno glasnejši. Ko senca zdrzne mimo vrat, skočim na prag. Z levo uprt v podboj ga zviška zgrabim za ovratnik in sunkoma potegnem v vežo. Presemetljivo lahek se mi zdi, ko ga zabijem v temačen kot. Kar polzi mi iz rok, čeprav ga še niti mahnili nisem. Več kot glavo manjši je. Na prsih začutim briljantino, ki je ima toliko, da mu skoraj kaplja za vrat. Od strahu ni niti pisnil, le oči ima razprte, da imam občutek, da mu bodo izpadle in se strkljale po veži. V sekundi bi ga lahko fental, pa ne zmorem! Ni podoba fašista, ki sedi v mojih možganih in ki bi ga zadavil sredi promenade, če bi bilo treba. Je le grinta, ki lazi k Majdi. Tja grede je verjetno nesel konzerve ali kaj takega. Težki časi so... Ko ga gledam v oči, mi medli v rokah. Iz toka mu izvlečem bleščečo bereto. Spustim ga. Sedaj, ko bi lahko ušel, se le seseda na tla. Ne preostane mi drugega, kot da odidem prvi, če mi je že tako kavalirsko prepustil odhod. Pol poti do doma na Žabjaku se niti ne ozrem. Ko pogledam nazaj, je vse mirno. Na smeh mi gre. Verjetno si še v veži čisti gate.

"Sulc! Italijanska četa je v Volčah!" Karlo, ki pri-nese vest, je dobrih pet let starejši. Zelo zanesljiv borec, čeprav ga ima komisar v zobeh. Tako kot domala vse Primorce. Ko sem ga na bataljonskem sestanku predlagal za mitraljezca, ga je takoj zavrnil. Menda je bil v TIGR-u. O tem sem vedel le toliko, da se je boril proti Italijanom na Primorski, ki je po Rapallu pripadla Italiji. Kolikor vem, foter, ki je sodeloval v preboju in so ga prestreljenega ravno v teh krajih sestavljali skupaj, ni mogel tega nikoli razumeti. Pretepli so Italijane in izgubili na koncu vse! Tigrovci so bili huda itali-

janska mora. "Pusti tisto primorsko stvar," me je takrat prekinil komisar. "Z nami so in to je bolje, kot proti nam! Za zdaj, kako pa bo, bomo še videli! Samo pusti že na miru, ker je proti interesom partije!" Jaz sem se na Karlota vseeno zanesel.

Spodaj zapoka. Stražar je nov in zgleda, da spet dela po svoji glavi. Sedaj jih bo privabil sem gor in vprašanje je, kako bo. Ponavadi udarimo, ko ničesar ne slutijo. Ostalo je le še igra. Novince včasih hrabrim, da Italijančki iz zaklona pomolijo le svojo kratko flinto in nabijajo na slepo. Vse drugače pa se bodo obnašali, če nas ugledajo in prestejejo. Trikrat več jih mora biti. Težka bo!

Boja pravzaprav sploh ni bilo. Ob prvih streljih, ki so dvignili rušo, se je nekaj mobilizirancev pognalo v mengorsko bukovje. Nekdo se je zaletel v deblo in obuškani tulili, da je hipoma načelo kakršenkoli red. Sulc je vpil na vse grlo in poskušal preglasiti panikarja in pokanje. Mitraljezec je sam ostal prikovan za štorom, zato je zdrvel na pomoč reševati, kar se je še dalo. Pritekel je še Karlo. Tri orožja naenkrat za hip ustavijo Italijane. Mitraljez nenadoma utihne! Lajanje brzostrelk brez spremljave basa je le še hreščanje, ki ne daje vtisa. Sulc obrne glavo proti mitraljezcu, ki skuša hitro izvržiti zataknjeni naboj. Silovito potegne zaklep. Tedaj mu cev mitraljeza in iztegnjene roke obrizgajo kri in možgani komandanta. Prisebni Karlo pograbi jermen dragocenega orožja in za ovratnik potegne še zmedenega mitraljezca. Uspe jima nekako priti do glavnine enote, globlje v gozdu. Italijani si ne upajo globlje v gozd. Komisar stopi pred Karlota: "Kje je komandir?" "Mrtev, v glavo so ga," zadihano izdavi. Komisar se malo zamisli. Odredi premik na drugi položaj. Na koncu se še obrne k tresočemu mitraljezcu in sikne: "Vzemi že ta mitraljez in bolje pazi nanj, da se ne bova drugače pogovarjala!" Karlo mu ga da brez besed.

Sulca so popoldne Italijani pripeljali na vozu v Volče, kjer so ga imeli tri dni razstavljenega kot primer ubitega bandita. Ustrelil ga je bojda neki "tenente" po činu. Vsaj dopust, ki je pripadal za take zasluge, si je prilastil. Toplo prvomajsko sonce je sijalo na ubitega Sulca, ki mu pogled na sončno ploščo ni bil več usojen. Za praznik se je pretrgalo njegovo devetnajst let dolgo življenje. Zanj se je sonce ustavilo...

Velika noč leta triinpetdeset.

Anton zamišljeno gleda skozi zarošeno okno vagona. Začuda se nikoli več ni peljal po tej progi na Primorsko, odkar so jih tja nazadnje vozili na fronto. Vmes je bila še ena vojna in sedaj je bil na grobu svojega sina. Mlajši, ki je preživel, sedi nasproti in molče gleda skozi okno. Veliko se je zgodilo v teh letih.

Ko so ga ovadili, da je starejši sin partizanski komandant, mu je po mučnih zaslišanjih sledilo taborišče

Katarina Fistrovič

Tebi

Nihče ne ve, da te imam rada.

*Tega ne vedo mehki zvoki večera,
saj je moja ljubezen
svetloba brez odmeva.*

*Tega ne ve ptica na veji,
saj je moja ljubezen
roža brez peruti.*

*Tega ne vedo morski valovi,
saj je moja ljubezen
sprehajalec brez čolna.*

*Nihče ne ve, da te imam rada,
razen mene,
ki sem brez tebe
odmev brez zvoka,
perut brez ptice
in čoln brez morja.*

Dachau. To pa le zato, ker mu niso mogli dokazati. Sicer mu ne bi "plačali" karte. Mlajši, ki so mu sedaj pravili Kostja, se je tudi spridil z rdečimi, zato je še mladoleten pobegnil v hosto. Le kaj hudiča nam je bilo potrebno tega rdečega blagra? Zaradi njih in tistega prepričanja sem sedaj tu, kjer sem bil sam skoraj pokopan, tu je pokopan moj sin, drugi pa sedi nasproti mene in me niti ne pogleda. Kajpada, rdeč je! Tako kot vsi, ki so ostali. Pa saj ne vem, za kaj gre! Trst in Gorico smo, bomo verjetno izgubili. Če še Nemec ni zmozel obdržati Trsta, pa naj bi ga mi! Eno veliko sranje je vse skupaj! Anton seže v torbo in potegne iz nje škarnicelj, ki se mu pozna, da ga je prebila maščoba. Velikonočna potica. Kostjine oči se razprejo. Foter pa pregiha in mota tisti škarnicelj, da vse diši in šumi po kupeju. "Kaj takega si nisem mogel predstavljati v lagerju," pomisli. "Kaj takega si nisem mogel predstavljati v gmajni," pomisli Kostja, čevljarski vajenec in sedaj pomočnik, ko gleda starega, ki grize velikonočno potico.

"Kaj pa zijaš?" veli Anton, saj to ni hrana za "tardeče"! Kostjin želodec pa ne prizna poraza. "Želodec pa imam vseeno!" pravi trhlo in prižge cigareto, da bi udušila kruljenje. Vlak pa drdra vse glasneje...

Tolminske strehe se pordečijo. Sončni zahod na Mengorah. Nikomur ni bil usojen, razen meni, tretji generaciji... In nauk? Vsak ga vidi malo po svoje, upam pa, da ne bo nihče več razmišljal o njem!

POLETNI NATEČAJ ZA VSE MLADE

v starosti od 14. do 24. leta

Napišite svoje vtise, članek ali recenzijo o romanu "Cesta s cipreso in zvezdo" pisatelja Alojza Rebule in spis pošljite do 1. OKTOBRA 1999 na naslov: MLADIKA, ul. Donizetti 3, 34133 Trst, s pripisom "Natečaj Rebula".

Posebna komisija, ki jo bosta določili obe ustanovi, bo izbrala najboljše spise in jih nagradila s knjižnimi nagradami.

Prva nagrada:

Dnevnik Alojza Rebule "Previsna leta" in drugih devet knjig založbe Mladika po izbiri iz seznama.

Druga nagrada:

Dnevnik Alojza Rebule "Previsna leta" in drugih osem knjig založbe Mladika po izbiri iz seznama.

Tretja nagrada:

Dnevnik Alojza Rebule "Previsna leta" in drugih sedem knjig založbe Mladika po izbiri iz seznama.

Četrta nagrada:

Dnevnik Alojza Rebule "Previsna leta" in drugih šest knjig založbe Mladika po izbiri iz seznama.

Peta nagrada:

Dnevnik Alojza Rebule "Previsna leta" in drugih pet knjig založbe Mladika po izbiri iz seznama.

Od šestega do desetega mesta je na razpolago še pet tolažilnih knjižnih nagrad iz seznama po izbiri nagrajencev.

Knjige na izbiro so iz priloženega seznama do izčrpanosti zaloge. Potem bomo izbrane knjige nadomestili z drugimi.

Seznam knjig, iz katerega lahko izbirate nagrade:

M. Maver: Vinka Beličiča pogled nazaj
Slovenski kulturni klub: Večer z Alojzom
Rebulo

J. Peterlin: Slovensko tržaško gledališče 1945-1975

V. Beličič: Bližine in daljave

Gallusovo zvočno bogastvo (cd plošča)

A. Rebula: Severni križ

P. Parovel - A. Tasso: 1689 - Trieste, Lubiana e la
Carsia di J. W. Valvasor

D. Fabjan Bajc: Lažni prijatelji

P. Parovel - A. Tasso: Repentabor

M. Pertot: Pesmi iz pipe

A. Rebula: Previsna leta

B. Volpi Lisjak: Slovensko pomorsko ribištvo

M. Sosič: Balerina, Balerina

A. Kosmač: Ricmanje včeraj in danes

I. Tavčar: Ta mala zemska večnost

M. Pirjevec: Tržaški zapisi

video: Sejalec - Usmiljeni Samarijan

A. Kosmač: Boršt skozi čas

M. Nadlišek-Bartol: Fata morgana

S. Janežič: Moj prvi dnevnik

R. Ferrari: Murva Fabianijevih

M. Rus: Pesmi in časi

Z. Tavčar: Slovenci za danes II. del

Posamezni zborniki Drage od leta 1969/70 do leta
1997, Sledovi Drage

in Svobodni mikrofoni Drage.

Ko jo preplavi pesem čričkov in škržatov

Bruna Pertot

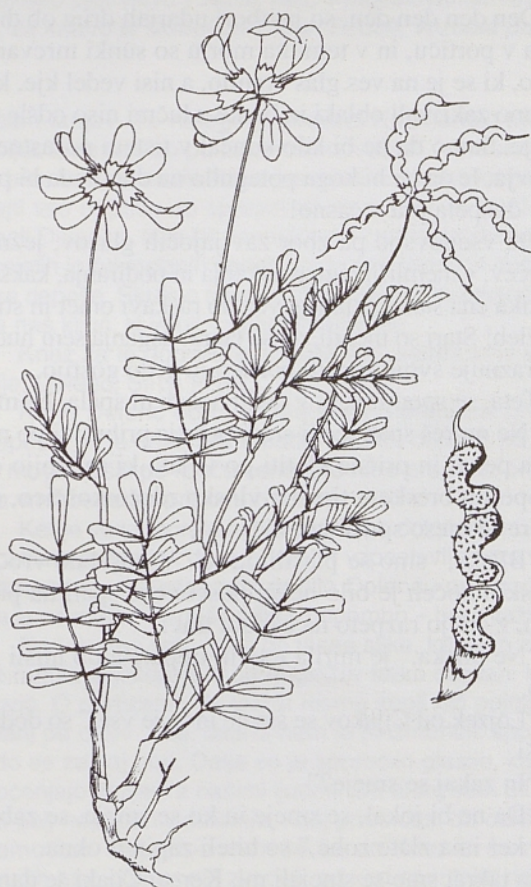
Tako. Obesil se je, ker se je moral, ker "o kresi se dan obesi." To ni dogodek, ki bi zanimal samo nas zemljane, je stvar celega osončja in vsega, kar se v njem premika. Zablestel je kakor supernova, ta naš zemski dan in v istem trenutku mi je pričela po kapljicah odtekati svetloba, a to se je dogajalo tako neslišno in počasi, da se prve tedne še zavedali nismo, kaj je z njim.

Seveda ne. Saj je to nalašč tako urejeno: kdo sploh misli na kapljanje dneva, ko rožnik predaja ključke malemu in velikemu srpanu, ki se bližata polna vznemirljivega zorenja, prihajanja in odhajanja, in se pričinja pravi pohod pravega sredozemskega dolgega žarečega poletja!

Ki je vendarle prišlo. Ptice so se umaknile v hladne oaze Krasa, le galebi so odleteli daleč na odprto morje, od koder so se oglašali ob vsaki nočni uri z žejnim in hrepenečim glasom, kot da jim nekaj ni prav.

In sonce? Kakor da je ponorelo. V resnici je bilo dobro in pametno kot vedno, le mi in zemlja smo se še bolj nagnili v njegov objem, da nas je prebadalo vse bolj in bolj navpično in požgalo tiste trave in plevela, ki so bili preveč vsiljivi in napadalni in ki bi radi ves življenjski prostor zase. Postavilo je na pravo mesto to, kar so deževje in južni vetrovi bili obrnili narobe: naredilo je red na strehah v soseski, kjer sta gnala mah in trava, posušilo je zidovje in plešec s prelepim latinskim imenom "bursa pastoris" (pastirjeva malha), na katerega smo se jezili celo pomlad, ker se je po dvajsetih letih vrnil in preplaval vrt, je nenadoma izginil. Naj gre, naj gre in se potepa kje drugje, saj trave in zeli potujejo rade in se rade selijo: na mačjem repu, v drobovju ptice in na krilih vetra, celo na ladjah in letalih se skrivoma premikajo iz celine na celino. Usedejo se, kjer jim je dobro in lepo; ko jim ni več lepo, se dvignejo in gredo drugam.

Naš zemski dan. In sodni dan? Se pravi dan planeta? Ga ni bilo. Nostradamusovim prerokbam navkljub. Najprej so ga pričakovali prvi teden v juliju, nato so menili, da bo v drugem tednu avgusta ali velikega srpana, ko se o svetem Lovrencu nebo pokrije s padajočimi zvezdami. Ne vemo, ali so se razlagalci piščevih Centurij zmotili v tistem akrobatskem izračunavanju, ali

ŠKORENJČKI MATERE BOŽJE
ali HIPPOCREPIS COMOSA L.

pa so nebesa zaradi tistih nekaj pravičnih, ki so še ostali, preložila izvedbo.

Kako lepo! Namesto apokalipse milina in toplota poletnega morja z gladino iz same svetlomodne svile, kjer se potapljaš v vodo pozno v noč, kjer se prižiga ista luna kakor vedno in planeti jadrajo mirno po svoji poti, še sanja se jim ne, da bi popadali z neba. Bodo, bodo, a vse o pravem času, ko bo prišla njih prava ura, natanko kot je pisano. A zdaj! Koliko drobnih in velikih milosti in navidez neopazne sreče.

Prav je tako. Prav, da tudi v tem zadnjem poletju ti-sočletja svetijo kresnice, da se na drevju zibljejo ron-

gloji, hruške, marelice in slive, da se trte šibijo pod težo grozdja, da so vrtovi rdeči od paradižnikov, gorečk, begonij in kapucink. Nekaj te dobrote in lepote, (bilo je je preveč), je oklestila in polomila burja, morda samo v opomin. Prinesel jo je sveti Jakob, burjo, kot se je že marsikdaj zgodilo, in jo zagodel prav z vremenom ta priprošnjik za vreme in pridelek. Da bo tako, so z veliko natančnostjo napovedali škorci in sinice, ki so se bili umaknili pred vročino, a so se malo pred apostolovim godom nenadoma spet priklatili k nam in milo zaprosili za večerjo, ker se je že delal mrak. Pa smo vedeli, pri čem da smo.

Den den den den, so jambori udarjali drug ob drugega v portiču, in v temi na morju so sunki mrcvarili jadro, ki se je na ves glas branilo, a nisi vedel kje, ker so luno zakrivali oblaki in barke z lučmi niso odšle na morje. Samo da ne bi kdo končal v tistem pošastnem valovju, le da ne bi koga potegnilo na dno in da bi pomoč dospela pravočasno!

Od vsepovsod pa zbor zavijajočih glasov, jeznih udarcev, vznemirljivega praskanja in podiranja, kakšna muzika ena sama veja figovca ob raskavi omet in strešni žleb! Stari so menili, da se takrat zaganja sem hudič in praznuje svojo rogato poroko in grdo gostijo.

Teta, se spominjam, v takih nočeh ni spala. Ni mogla. Ne moreš spati, če ti sredi poletja prihrumi po nebu ta pekel in prične klatiti po vejah, ki se šibijo od belopolnih breskev, tistih z vinsko rdečo koščico, od katere se meso spusti kot nič.

“Bliska,” smo se plašili otroci. V posebno vročih julijskih nočeh je bilo nekaj posebnega spati na prostem, z odejo razpeto na ožgani travi.

“Ne bliska,” je mirila teta in trepetala ob misli na točo.

“Lojzek od Cijakov se smeje in to je vse,” so dodali starši.

“In zakaj se smeje?”

“Da ne bi jokali, se smeje in ko se smeje, se zabliška, ker ima zlate zobe,” so hiteli zapirati okna.

In takrat smo se smejali mi. Ker so Cijaki še danes visoko v bregu, se je Lojzkov blisk videl dol do morja.

Toda breskve. Naslednje jutro so v velikem številu ležale na tleh z usodnim udarcem na roza oblini. To je pomenilo, da ne bodo romale v mesto, da se ne bo mogoče ponašati z njimi in ne zaslužiti, morda tudi kupiti nekaj tistih finih skodelic iz češkega, belo-modrega porcelana.

Veliko huje je bilo, ko so ob breskvah pod točo obležale tudi gosposke, sloke in dehteče “tuberosae”, ki jih teta po pol stoletja gojenja ni vsadila nikoli več. Izginile so iz trga in vrtov in se pogrezile v nič. Menda cvetijo še nekje v Španiji in na Portugalskem, morda pa so le sorodnice nekdanje sorte, saj so rastline kot človeški narodi, rojevajo se, cvetijo in nekoč odcvetijo dokončno in za vselej.

Je vsa živa še pred mano, teta, ko zajema vodo iz čebra v avgustovski pripeki, suha, drobna in priletna, in zaliva s tisto dragoceno vodo, ki se zbira v vodnjaku hladna, čista in prozorna in priteka iz podzemlja, najbrž iz samega Škocjana. Bilo je treba varčevati tudi s tisto kraško vodo: dež je padal in ni padal, včasih nisi videl kaplje od Srca Jezusovega do Vnebovzete.

Dvigaj, dvigaj iz vodnjaka s tistim vrčem iz kositra, ki je težji od vode same, vleci, vleci vrv brez škripca in zemlja pije, pije, pije, kakor da ni nikdarčila in se zdi, da vpije od žeje, a v resnici so škržati, ki udarjajo s strgali po napeti tanki koži, ki jim raste pod koleno, zrak in zemlja sta jih polna. To ni pesem bolečine kot bi morda kdo pomislil, to je hvalnica poletju, to je užitek vseh užitkov, bolj pripeka, bolj so srečni.

Ah, pa kje so zdaj vodnjaki, kje so vrči iz kositra!

So ostali le škržati in breskve z višnjevo koščico, to ni malo. Še prihaja Jakob z burjo, a prihaja tudi Ana, sveta Ana z Joahimom in prinaša spet zatišje in poletje gre naprej, kot da se ni nič zgodilo. Še ga bo, ga bo poletja, pa ga bo do Nebovzete, ki bo čakala na nas na Barbani in Repentabru, Sveti gori in v Strunjanu: takrat bodo še cveteli njeni zadnji škorenjčki, roza barve in dišeči, v znamenju, da je šla mimo; bodo pa še zrele fige in granatovci in prvo grozdje, in žarenje obeh srpanov bo ostalo spet za nami, tam na sončni tirnici, morda bo samo spomin. Pa vendar: bo gotovo tudi daleč daleč daleč tam pred nami. Taka je pot te naše zemlje.

CELOLETNA ŠOLA SLOVENSKEGA JEZIKA

Center za slovenščino kot drugi / tuj jezik v okviru Filozofske fakultete v Ljubljani prireja intenzivni jezikovni tečaj slovenskega jezika, ki traja celo šolsko leto, od začetka oktobra do konca maja, za začetnike, nadaljevalce in izpopolnjevalce. Tečaj obsega 20 šolskih ur na teden po 45 minut. Pouk poteka dopoldne. V vsaki skupini je 8-12 študentov. Program dopolnjujejo delavnice in specializirani tečaji, ki jih oblikujejo glede na različne interese udeležencev; predavanja, ogledi gledaliških predstav, filmov, ekskurzije. Ob koncu vsakega dela Celoletne šole udeleženci dobijo potrdilo o obisku šole. Na tečaj so vabljeni vsi, ki so stari vsaj 17 let. Cena tečaja je 387.000 Sit. Pri vpisu je treba poravnati prijavnino. Prijave sprejemajo do 31. avgusta.

Za podrobnejše informacije: Center za slovenščino kot drugi / tuj jezik, Celoletna šola slovenskega jezika, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Tel. 00386/61/1769382.

Franc Vidrih

Iz spominov primorskega padalca (II. del)

V tej številki se nadaljuje objava odlomkov iz spominov primorskega padalca Franca Vidriha iz Podrage na Vipavskem (1922-83). V prejšnji številki je opisal, kako je prišel v britansko ujetništvo v Afriki, nato v jugoslovanski Kraljevi gardni bataljon ter končno v skupino slovenskih obveščevalcev, za katero je skrbel prof. Ivan Rudolf, vežbala pa jo je britanska služba ISLD.

Šola v Kairu

Naslednjega dne smo pričeli s poukom, ki je trajal 6 ur dnevno. Življenje je potekalo bolj civilno kot pa vojaško. Šolske ure so bile redne in obvezne, opoldne je bila 1 ura odmora, ostali del dneva je bil prost in smo šli, kamor smo hoteli.

Plača je bila na nivoju angleškega vojaka: 6 egiptanskih £ ali funtov (100 piaster en funt). Dve uri dnevno je bila telovadba, dvakrat tedensko smo šli na piramide. V mesecu februarju je odšlo osem tovarišev na padalski tečaj nekam v Palestino. Med 17. in 18. marcem je skupina petih tovarišev odšla v domovino, to so bili: Križmančič Miro, Semolič Rado in Sever Niko ena skupina, Ferjančič Vencelj in Koler Bojan pa druga.⁽²⁾

Iz naše hiše so odšli vsi naenkrat. Janko Rudolf jih je spremljal do letališča v Dorni, kjer je bil start. Rudolf nas je pogosto obiskoval in nas sproti obveščal, katere fante je pripeljal iz taborišč.

Nujno je, da se vrnem malo nazaj. V Kairu je bilo dosti slovenskih družin pa tudi posamezniki so bili, ki so si služili grenki tuji kruh. S temi Slovenci smo se mnogo družili, večkrat so nam pripravili domače zabavne večere. V mestu je tudi slovenski klub, kjer smo slednjo nedeljo plesali. Vsa ta družba pa ni smela nič vedeti, kaj mi počnemo v Kairu, kajti v mestu je bilo polno petokolonošev in nemških vohunov. Posebno smo se morali paziti Arabcev, ki so bili stalno na preži, da bi izmaknili vojaško knjižico ter jo dalje prodali nemški obveščevalni. Naj omenim, da so bili Egipčani simpatizerji nemške vojske, Angleže so sovražili.

Jasnih poročil o resnični situaciji v Jugoslaviji nismo imeli, razen kar je poročal radio London, to pa je Kuhar kahal.⁽³⁾

* * *

Zopet moram poseči za nekaj časa nazaj. Že prej sem omenil, da je bila za mesec marec določena peterica za odhod. Ker nismo imeli nobenih točnih vesti, kaj se pri nas dogaja, smo se tajno dogovorili, da bi nam nekdo iz skupine posredoval resnične podatke o dogodkih iz

naših krajev. To nalogo je prevzel Križmančič Miro in obljubil, da nas bo po možnosti obveščal. Vprašanje pa je bilo, kako to storiti, kako prevarati angleško komando, kajti vse depeše so sprejemali na centru. K sreči smo imeli Dolenca, ki je bil nameščen v centru za prevajalca prejetih in odposlanih depeš, on je tudi šifriral in dešifriral vse depeše. Skrajno tajen je bil dogovor s Križmančičem za naš ključ, ki je bil v tajnosti Dolenca.

Knez za te dogovore ni vedel nič, vedeli smo samo trije, Dolenc, Širca in jaz.

Ko je Dolenc od radiotelegrafista prejemal prejete depeše, jih je dešifriral in oddal centru, depešo pa, ki je ni mogel rešiti po ključu centra, je hitro prepisal, original pa vrnil centru z pripombo, da ni rešljiva.

Ker je veza morala biti obvezno ob določeni uri, se je dostikrat primerilo, da je operator vzpostavil zvezo z nepomembno depešo, zato je bilo Dolencu omogočeno, da je nerešljivo depešo vrnil s pripombo – brez važnosti.

Po taki poti smo prišli do jasne slike, kaj je in za kaj se bori ta legendarni in od Angležev toliko opevani Miha ilović. O partizanih od takrat nismo imeli niti pojma, še manj pa o tov. Titu. Jasno nam je Križmančič sporočil, kdo se za kaj bori. Dalje se je sporočilo glasilo, kaj vse počenjajo Italijani z našimi ljudmi. Od tedaj sem bil vedno bolj nestrpen v čakanju, kdaj pride čas, da odletim v domovino. Naj pripomnim še to, da Knez in še nekaj drugih niso od nas nič zvedeli, od kod nam take novice, da vemo za NOB.

Življenje je potekalo v enakem ritmu iz dneva v dan - šola, telovadba in vzponi na piramide itd.

Padalski tečaj

Mesec junij: Andrej Škerjanc in jaz sva bila določena za padalski tečaj. Center za urjenje padalcev je bil v odročnem kraju približno 30 km severozapadno od Hajfe. Pokrajina se je imenovala "RAMA DAVID".

V roku 14 dni je bilo treba opraviti celotni tečaj z vsem, kar k temu spada.

Prve dni je bila samo telovadba.

Telovadba je bila raznovrstna in precej zahtevna. Vsak je moral obvladati deset skokov, štiri posamezno, tri skupinsko po dvanajst padalcev in tri nočne skupinske.

²⁾ Z istim letalom je odšel v Slovenijo Anton Božnar, ki je sprva delal s Ferjančičem in Kolerjem.

³⁾ Dr. Alojzij Kuhar.

Spomladi 1943 v Kairu. Od leve: Franc Vidrih, Ilija Stulić in Alojz Sivec.

Pri prvem skupinskem skoku se je meni pripetila nesreča. Ta dan je šlo nekako za tekmovanje med skupinami, in to katera skupina bo prej zapustila letalo ter se zopet v najkrajšem času pri pristanku zbrala skupaj in svoje stvari pospravila. S Škerjancem sva bila dodeljena v skupino Grkov, ki pa niso bili najbolj pogumni. Instruktor je pred mene postavil pet mož z naročilom, da naj jih rinem pred seboj skozi vrata. Škerjanc je imel nalogo, da, čim jaz odskočim, mora hitro sprožiti mehanizem za spust kontejnerjev, kjer je bilo orožje in osebna oprema. Ostalih pet pa je instruktor potiskal ter naposled še sam odskočil. Ker je Škerjanc prehitro sprožil mehanizem, sem prišel s padalom v škarje med oba kontejnerja, kar je povzročilo, da se je padalo po eni strani skoraj do polovice pretrgalo, medtem me je eden od kontejnerjev po desni nogi oplazil, da mi je na treh mestih urezal precej globoke rane, obenem me je zavrtel, tako da sem se vrtel proti zemlji, kot da bi bil na nitki. Kljub vsemu sem še kar dobro pristal, čeravno so mislili, da bo kaj hujšega, kajti, kakor hitro sem pristal, so že bili rešilci z nosili pri meni. Rane so me sicer precej pekle, ker sem pristal na zorani zemlji in sem se z ranjeno nogo povaljal in rane zamazal.

Za tisti dan so bili vsi skoki ukinjeni.

Naslednjega dne sem moral kljub bolečinam na nogi v letalo. Tega dne se je za enega Grka tragično končalo. Vsak padalec je bil s padalom pripet k jermenu, ki je bil pritrdjen na železno cev, tako da se je po njej pomikal gor in dol. Ko je padalec odskočil, se je padalo izvleklo iz nekakega nahrbtnika, nato se je počasi odpiralo.

Ko smo bili vsi pripravljeni na skok, se je ta Grk premislil in ni hotel ven. Prestrašil se je. Instruktor ga je odklopil ter ga poslal na zadnji sedež. Ko smo eden za drugim odskočili, se je za nami spustil tudi ta, ki ni bil priklenjen.

Odskočil je, kakor da ne bi imel padala, seveda naravnost v smrt. Kakšen je zgledal, pa nisem hotel videti.

Po končanem tečaju sva se srečala s tov. Sivcem, ki se je vračal v Kairo. Izkoristil sem priliko, da sem si ogledal nekaj zanimivih stvari Palestine.

Tov. Sivec je dobro poznal kraje. V njegovi družbi sem si ogledal razne farme, katere so zgradili iz Evrope pobegli Židje. Ogledala sva si Jeruzalem, Betlehem, Oljsko goro, vrt Getsemani, ob Mrtvem morju smo se sprehajali, pa še druge zanimive kraje.

Po vrnitvi v Kairo smo nadaljevali s tečajem do priprave za odhod.

Priprave za odhod

Priče so se priprave za odhod v domovino, se pravi v poznane domače kraje.

Z Alojzom Širco sva bila dobra prijatelja, zato me je izbral za svojega spremljevalca. Določena sva bila, da greva skupaj kot skupina "VRABEC". Določeno je bilo, da odideva iz Kaira 8. 8. 1943. Nekega dne sva bila poklicana na razgovor v "Centralni štab IS". Takratni šef major Miller, poznal sem ga že prej, je bil zelo vljuden in priazen. Lepo naju je sprejel. Pred njim ni bilo potrebno stati mirno, pač pa sproščeno kot med starimi prijatelji. Vsega pogovora nimam v spominu, toda bolj ko je govoril, bolj se je v meni nekaj odkrivalo, kajti po njegovih besedah smo bili mi njihove igračke. Moram zapisati to, da sem bil podrejen tov. Širci, ker je bil starejši in bolj sposoben v radiotelegrafiji, imel je že enoletno prakso.

Med drugim je major rekel, da sva poslana v težko situacijo z ozirom na razmere na ozemlju, kamor sva določena za pristanek. Po polurnem pogovoru je prišel s pravim "osom" na dan.

Zanimalo ga je, če sva se kaj pogovarjala o odhodu in če sva se kaj odločila, h komu bi šla, ali za "četnike" ali "partizane"? Ker sva bila s Širco dobro obveščena o situaciji četniki-partizani (že prej omenjeno, po kakšni poti sva to vedela), sva odgovorila, da k partizanom.

Sledil je premor! Nato odgovori: "Za danes dovolj! Na svidenje v kratkem!"

Dne 25. julija sva bila ponovno vabljenata na pogovor z majorjem. Kakor prvič naju je tudi tokrat vljudno sprejel ter po kratkem nagovoru z nekim čudnim naglasom dejal: "Vidva gresta k *vašim bratom partizanom*." Te besede je s posebnim poudarkom izgovarjal, nisem si pa mogel tolmačiti, ali mu je prav, ali ne. Nato je prešel na glavno, zaključno temo. Obrazložil nama je, kaj oni želijo od naju, ko pristaneva na določenem kraju. Rekel je: "Vajina naloga je, da poročata o vojaških transportih na relaciji Postojna - Trst ter želje in potrebe partizanske vojske."

Naj tu omenim, da se v tem času ni več slišalo od angleških vojakov, ko smo se srečavali, besed "Gud Jugoslav", "Gud Mihailović", ampak smo se pozdravljali samo z vojaškim pozdravom. Takrat je Mihailovićevo herojstvo že zbledelo. Ko je Rudolf zvedel, da sva se odločila za partizane, ga ni bilo več k nama na obisk,

niti ni prišel, da bi se od naju poslovil, še manj pa, da bi naju spremljal do letališča, kakor je napravil, ko je odhajala prva skupina. Jaz osebno sem mu hudo zameril.

Nekaj dni po tem dogodku reče Širca: "Mali! Pojdi z mano, greva na štab jugoslovanske komande." Nič nisem vedel, za kaj se gre, samo ubogal sem.

Med potjo mi je razlagal, da imava pravico do denarne nagrade od strani štaba, ker odhajava v domovino.

Prideva na štab, dežurni naju najavi višjemu častniku. Vljudno naju sprejme ter vpraša, kaj želiva.

Širca je razložil vso zadevo in zahteval najino nagrado. Častnik pregleda neke sezname, nato nasrši obraz, grdo pogleda in surovo odgovori: "Možete, da idete! Neka vama Tito izplača nagrado!" In odšla sva brez pe-neza!

(se nadaljuje)

P. M. 16. 2. 9. 1942
Ljudezki mi!!!

Predno jsem kaj drugega
vas vse prav iskreno ljudez-
nim. Jaz hvala Bogu
sem pri dobrem zdravlju
kaj je čudni Bogu.

Upravam pohvaliti Boga
da sem se pokvaril in raje
porim ga je tudi
da bi me se v moji
obvaroval hudi sovražnik

1

Prosim vas prosite tudi
dome same. Prosim vas vse
da mi odpustite ~~me~~ moje
pregrehe in hujšev. Tukaj prihaja
druga pamet v glavo.

Čolnar sem se poslovil od
vas vseh tih in v tih krogi
in med tih ljudi se vedno
ne vas spominjam, tude,
se nikoli ne tako kakor
tukaj. Tukaj se ne domajo
kaj pa na vas predragi damci
se prvi spominjam, tako, da

2

se bojim sam rane.

Jaz imam veliko domotožje,
jaz se bi bil in toliko časa
pri od doma in bi se ne
tako dobro imel, moli pravi
ločen od vas. Ko se verem nazaj
v preteklo mesec in boštvost.

Doma, mi stiska srce, a, koliko
krija mi je pri srcu ko se verim
v boštvost me obide tako
kalost da mi je kar čimomom
razjeto. Predno vas imam pred
sino kakor tako morate
dama steliti, jaz mi laisko bota

3

spoval je delu.

Kakor jaz šelim vseh reči in
kakovo je gradnja po drugih tetah
jaz sem napravljen in razobljeno,
da, če, se kedaj domov prišlim
kupim kak kup ali kaj enakega
se v delu, imam da mi bota
tudi se je tu famagot, ako ne
bam je sam kakor bode v moji
moči. Simom stoji jst mi ne
prepisu bota, molite same plogom
predragim Iranid
Prosim molite same
plogom

4

Pismo, ki ga je Franc Vidrih poslal domačim 2. septembra 1942 kot 20-letni italijanski vojak na afriški fronti. To je eno izmed 21 ohranjenih dopisnic in pisem, ki jih je kot vojak poslal domačim v obdobju od 10. marca do 26. oktobra 1942. Iz njegovih vrstic se čuti, kako postaja položaj vse bolj nevaren, saj se ga lotevata domotožje in strah pred prihodnostjo. Pogloblja se njegova vernost in hitro dozoreva ("Tukaj prihaja druga pamet v glavo...").

Mistične rože

Nekdo me je klical

Ko je topot jezdecev
izginil na poti,
sem šla po beli cesti
v obsijano noč.

Nekdo me je klical...

Ali so me zvezde prebudile?
Ali je mesec obstal...

Ali pa je ON potrkal
na moje okno?

Dišijo pomladi mojega otroštva

Spet so vse pomladi
mojega otroštva zadišale.

Spet sem čisti dih svojih goličav
zadihala.

Spet sem te čez vse bregove klicala...

Spet sem ti svoje srce
v nasmehu in šepetanju molitev
dala.

Kako naj Te pričakam

Kako naj Te pričakam,
ko moj vrt še ni v cvetju;
komaj zaspale popke
mehki jugo prebuja...

In ko vsi moji bregovi
še niso v snežni belini
in v rdečem zlatu...

A dolgo sem Te čakala.

Komu naj rečem

Komu naj rečem, da me boli,
da me boli to jesen, megleno in otožno?
Komu naj rečem, komu, da bi me razumel?

Ovenelo listje miruje...

Kdo mi bo poklonil ljubezen
to samotno jesen?

Pela bom Tebi

Pela bom Tebi ob zarji,
ko boš vstajal izza vrhov
v sončnem sijaju.

Šla bom s Tabo, podnevi, preko svoda,
pri tem se igrala s Tvojim sijajem
in se razsipala v brezna.

Zvečer pa, ko rdečica Tvojega obraza
še enkrat obsije vrhove,
se bom s Tabo potopila
v morje Tvoje ljubezni.

Drevi...

Drevi nisem slišala Tvojega glasu:
morda ga je raznesel

šum vetra
ali so ga ujele
kotline...

Na neskončnih srebrnih peščinah
sem Te čakala
in vso noč molila
s tišino.

Nosim Te v svojem srcu

Nosim Te v svojem srcu
kot večno bolečino.

Tudi v mojem srcu jokajo vsi narodi in časi.

Nosim Te kot bolečino,
ki odkuplja
in od katere se poraja radost.

O moja Bolečina,
s Tabo moram umreti,
da bodo drugi za nama mogli najti življenje.

Ne stopam več po temnem drevoredu

Ne stopam več po temnem drevoredu,
In starih tragedij
Ne nosim v sebi podobe.

Moje mesto je v Tvojem srcu.

In klečim, tiha in ponižna,
Pri belem oltarju.

Pesem bolečine

Vsako noč poslušam hojo Njegovih korakov
pred svojimi vrati,
a ko jih odprem,
je pred mano noč.

Za Njim joče moja mladost
in se ne more potolažiti.

On je srebrna reka, ki jo odnašajo daljave,
On je morje, v katero sonce zahaja.

Čakam ga v jutrih,
da mu odprem svoja vrata,
hladna od samote.

Z bolečino obhodim mesta,
skozi katera je šel.

In jočem nad Njegovo sledjo.

* * *

Kje si, moja Ljubezen?

Povzpnem se na vrhove,
da mi zarja pokaže Tvoj obraz.

Ni Te, moja Ljubezen!

Spustim se k daljnim obalam
in vzdihujem nad vodami.

Kam odšla si, moja Ljubezen?

A ponoči omenjam ime...
In jočem, moja Ljubezen.

Ali so Te odnesli oblaki?
Ali so te ukradle daljave?

Na samotnem vrhu tožim za Tabo.
In namakam kamenje
s svojimi solzami.

Skozi temno noč

Ne zapusti me, moj Bog,
ker se bliža noč.

Tesnobo čuti moje srce
in sence strahu
že ovijajo
mi dušo.

Zakaj pred sabo
vidim temo,
ko si Ti ob meni,
moja Svetloba?

Zaščiti me in vodi
po smrtni dolini.

Zakaj se oddaljuješ?

Zakaj se oddaljuješ od mene
po peščeni stezi...?

Hotela bi iztegniti roke za Tvojim Likom;
Hotela bi priklicati daljave,
da Te zaustavijo...

Ti pa izginjaš, izginjaš...

Jaz jočem v tišinah...

Jaz jočem -
na pesku.

* * *

Oprosti mi, ker sem iskala studenec v puščavi,
kjer ga ni.

Oprosti mi, ker sem iskala vodo na peščenih tleh.
Oprosti mi, ker sem mislila potešiti svojo žejo
pri usahlj in mrtvih izvirih...

Pri Tebi, večni in šumeči izvir,
jočem...

Verjela sem Ljubezni

Verjela sem Ljubezni,
ki me je povedla
skozi prikrito noč.

A ščip je sijal.

Vse više in dalje
sva se vzpenjala v breg
k razsvetljenemu Gradu,
ki nama je žarke svetlobe poslal.

Čeprav sem ranjeno
nosila srce,
moč za vzpon
Duh Tvojega Srca mi je dal.

In Ti si me stalno,
o Bog, varoval,
s klicem ljubezni me zval.

Umiram v tišinah

Umiram v tišinah
v nemem trpljenju.
V globinah srca
zamrl je krik,
ki nisi ga slišal.

Poslušam tvoj glas

Poslušam Tvoj glas:
Razcvetaj se
v lilije,
v vijolice in vrtnice
in razsipaj svoj vonj;
razvalovi se
v žitnih poljih,
travah,
zašumi v rdečih borih
in topolih -

da Moj nesmrtni dih
steče po Zemlji,
da jo osveži
in potolaži
njene bolečine.

In v molku poslušam
Tvoj glas
sredi vojne in sovraštva
opustošene domovine.

Bela ladja

Glejte: v pristanišče prihaja
vsa bleščeča od sonca
in galebov...

Od njenih sledov
je obsijana vsa morska gladina. * * *

* * *

Koliko veselja
in lepote
je vnesel v moje srce
let galebov
nad obsijanimi vodami!

Še prisluškujem
njegovemu šumu,

medtem ko se oddaljujem od tebe,
Morje...

Povsod naletim na Tvojo sled

Ogleduješ svoj obraz
v nepreglednih vodah
oceana
in spet zaiskriš
v kapljici rose
na cvetu.

Krasen si in veličasten
in povsod naletim
na Tvojo sled.

In blag si in milostljiv
do sveta.

* * *

V vseh prostorih moje duše
odmevajo Tvoji odmevi,
Tvoj večni klic.

In pomirjam svoje srce,
da ga slišim.

Ker mi je on kot luč
da v puščavi
ne zablodim.

Mnogi oblaki so izginili
v višavah
brez sledu.

A povsod okoli
so na pesku
vtisnjene Tvoje stopinje.

* * *

Ponikam skozi lastno
osamelost
v svoje globine.
V veliki tišini
me Ti pričakuješ.

Prebiram zrnca
v pesku
prinesena z velikega morja.
V vsakem se iskri
Tvoj sijaj
in se preliva lepota -
mavrice.

* * *

Skril si školjko
na dno oceana.
Da nemoteno ustvarja
svoj biser.

* * *

Povsod razsipavam
iskre Tvojega
Duha.
Mene boš objel
s plamenom.

* * *

O, moji duši,
ki išče brezkrainosti,
je potreben le prostor
pohleven -
kot čašica cvetu.

Ali biseru školjka
na dnu morja -
skrita svetu.

* * *

Izperi mi dušo
vsake hudobije,
da zasijem
v Tvojih rokah
kot kremenjak...

Kajti še
z visoke pečine
orli
v višine
poletijo svobodno.

* * *

Kako naj Te pozabim
ko mi vse ustvarjeno
govori o Tebi.
Ko sem s Teboj
obdana
kot z oceanom
šumnim.

In v mojem srcu
je globoko zasipano
Tvoje ime.

Osamljeni snežni vrhovi

Osamljeni so snežni vrhovi,
ker se jim nihče ne približuje.

Le sled košute
je na njih ostal...

Zaveslaj k Rtu Svetlobe

Zaveslaj k Rtu Svetlobe,
tja, kjer so vsa
pristanišča.
Želim si poslednje luke,
ki večni varuje mir.

* * *

Vse dalje od smrti bežim,
potapljač se v kroge
svetlobe;
želim si, da brezno Sijaja
me skrije.

Anka Petričević (klarisa s. Marja Presvetega Srca), sodobna hrvaška pesnica in pisateljica, je izdala leta 1997 štiri pomembne knjige, ponatis svojih izbranih del:

1. Mistične rože (izbor poezije)
2. Pri naših izvirih (književne študije in poskusi)
3. Znamenje večnosti (dramska dela)

4. Bog prebiva med nami (recitali - pesniška proza)

Prevedene pesmi so iz zbirke Mistične rože (1997).

Prev. Martin Silvester

Dogaja se, a samo v Bengaliji

Jože Cukale

Tisti uradnik za vizume me mora imeti precej na piki. Skratka ne ujameva se. Tudi moji sodelavci na terenu, ki nosijo značko misijonarja čutijo isto. Eden vzgibov za nerazumevanje je tudi ta, da ne znamo igrati 'pod mizo'...

Oblečen v oprano belo pižamo in do kolen segajočo 'kurto'* , pozdravim. Za trenutek sta roki sklenjeni na prsih s kratkim poklonom glave. Uradnik prav tako odgovori.

"Rad bi se srečal s prijatelji. Vabijo me v Bangladeš. Prosim za dovoljenje."

"Počemu spet v Bangladeš?" G. Šunil je preslišal o zakaju potovanja in se zavrnil na svojem sedelu.

"Povabljen sem."

Preveč raztezati namena ni varno. Na primer, da sem povabljen na novo mašo prvega jezuitskega novomašnika. Pred tremi stoletji so bili jezuiti izgnani in zadnji med njimi p. Frančišek Fernandes je plačal z glavo za svojo misijonsko gorečnost.

Moj prijazni nasmeh še malo ni razorožil uradnika. Je pač detektiv in smelo prepričan o čemer bi Rimljani rekli: 'Salus rei publicae suprema lex', kot da je varnost države v njegovih rokah. Vendar mi vrže na mizo papirje, da izpolnim obrazce. Ročno vzamem v roko pero in pričnem.

"Izpolnite pole doma in vrnite se čez teden dni." Ukaz!

Ugovarjanje me je nekajkrat stalo zavlčevanja. Treba bo spet nazaj dvajset kilometrov v Dhijana Ašram, hlastajoč po vročini in z osmim križem na rame-nih, ko te solnce meša do vrtoglavice. Pot in stroški so seveda v mojih nogah in v mojem žepu.

Potrpi bratec, ta farsa je stara že svojih osemindeset let, odkar hodim po dovoljenju za bivanje v Indiji in za vizume. Kako je že zapisano pri svetem Pavlu, da človeku, ki veruje v Gospoda, trpljenje prinaša potrpežljivost, potrpljenje pa ustvarja kremenitost, ta pa prinaša upanje, a to je že dar svetega Duha, ki s svojih peruti razdaja milosti, da kličemo Abba, Oče. Apostol mi pomirja trenutno razdraženost.

Po sedmih dneh se spet znajdem pred vrati urada in tokrat podprt s priporočilnim pismom svojega provincijala. Solnce me je zares žgalo, a v mapi počiva upanje, da bo šlo kot po maslu.

* kurta - bengalska srajca

"Priporočila ni treba, saj vas poznamo" vljudno, skoraj prijazno pokima g. Šunil. Vrne mi priporočilo in z njim tudi formularje. Moje oči povprašujejo bolj kakor moj glas, medtem ko predstojnik Šunil nekaj telefonira, potem pa gleda preko mene, menda v pričakovanju, da se poslovim?

"In dovoljenje za Bangladeš?"

"Ne boste ga potrebovali. Preveč zahajati v tisto deželo, ni dobro."

"In kaj naj bo vzrok zavlčevanja? Je to odpoved? Imam dovoljenje, da ostanem v Indiji, sem svoboden državljani Slovenije in imam..." Tu se mi je na srečo nekaj zataknilo med zobmi. Čez čas pa mi je Šunil postregel s krilatico.

"Vi utegnate postati nekako tveganje za Indijo," a je hitro popravil nediplomatski spodrseljaj.

"Morate me razumeti, da nosim veliko odgovornost," drugo mu je onemelo v nerazumljivo mrmranje. Uradnik je tudi vedel, da Slovenija še ni premogla konzulata, ki bi me branil, kakor je uspelo sosednji Hrvatski v Delhiju in Srbiji, ki ima eno najlepših palač v srcu Indije.

"Zbogom, Bangladeš!"

Iz Delhija so zadnje čase zavele čudne sape. Volitve so prinesle na površje nove ljudi. Kristjanom in sploh manjšinam se ne obetajo rožni časi. Misijonarji in misijonarki že pričujejo s svojim mučeništvom za rast božjega kraljestva. Sicer pa je v Pakistanu še mnogo slabše. Pregarjanje Cerkve v imenu gotove religije se uresničuje z ječami, konfiskacijami in posiljevanjem. Kristjan Masih, po krivici obtožen bogokletstva proti Mohamedu, ker je branil svojo posest, je na listi za eksekucijo, prav kakor je pisano v Stari zavezi o Nabotu, in njegovem vrtu, katerega se je polastil kralj Ahab in Jezabela.

Pa vrnimo se k Šunilu.

Moram biti pravičen in previdno ljubezniv v svoji držbi do tega človeka. Zato sem potrkal na vrata svojega znanca, sosedo Topona. Tudi sam je bil v detektivski službi in na zelo zaupnem mestu. Njegova žena vodi zelo uspešno šolo Otroškega vrtca. Na svoje poslopje je dala natisniti v široko razprtih črkah - Šola svete Marije za prvrčke. Tej Hindujki prinaša šola težke tisočake.

"Poslušajte! Poznam Šunila osebno. Doma ima bolno ženo. Sam je prestal težko operacijo na možganih in

je zato postal čudak. Nasvet pa vam dam, da se ne predstavljajte na državnih listinah kot duhovnik. Vi ste predvsem naš učitelj.”

Rahel nasmešek na obrazu je povedal dovolj, nekaj občutek svarila. Kajti z naših oken Šanti Nira se vsak večer razlega molitev, Tagorjevi nabožni spevi in vsako nedeljo slavimo liturgijo, ki daleč naokrog evharistično odmeva in pričuje, da je tukaj neko Srce, ki čaka, da se mu Bengalija odpre.

Tudi jaz sem Toponu odgovoril z nasmeškom. Svojemu hindujskemu znancu in njegovi ženi pa zaželel mnogo uspehov pri Otroškem vrtcu Svete Marije...

Slap

V aprilski številki francoskega 'Le Monde' berem tole laskavo pripombo o Slovencih. 'Sloveniji se je posrečilo znebiti se Srbov brez številnih žrtev. Razlog za ta pogum je njih narodna enovita enotnost.'

Slap?

Saj ste ga gotovo videli? Med mrakom temnozelega gozda smrek je pridrvel iz skalnih višin, se zagnal junak kot gruča belih skijašev nad bele snežne globine. Tako je čist! V grmovitem baritonu prepeva svoje srebrnosmele himne. Bele kodre valov zapušča v prvem nametu proti azurnomodrim globinam, a še ne miruje. V poskočni himni zapleše svoj 'katakali ** ples'. Ta velešportnik se spušča v nov naboj daljavam, potem pa zamaknjen, kot kak poet, se zazira v svoje strmo novo strmenje. Rad bi se še boril, a prepušča meni in tebi, da nadaljujeva njegove borbe. Torej spustiva se v borbo življenja, naj se zgodi, kar hoče. Življenje je tveganje in kdor ne tvega, izgublja. Kadar se pa naši valovi umirijo, bodo na njih ramenih plavale ladje novih generacij. Človeški duh je neumorno gnan, ustvarjalen in ustvarjen za višine, ker ga iz njenih sinjin vodijo orlove peruti. Na krilih svetega Duha, ki satelitsko vodi človeško dogajanje, počiva veliko upanje in kadar človek obnemore, zgrabi za vesla in krmilo čolnar Kristus. Kakšna srečna milost je z Njim se boriti in zmagati.

Gledam nočno televizijo in jadri naskok hrvatske nogometne ekipe na nizozemskega vratarja. Branilci mlade države spretno odbijajo žogo in jo pošiljajo v višine pod Bobanovo komando. Nizozemske in nemške mreže se tresejo pod udarci. Nemci so izgubili 3:0.

Zaprem za trenutek oči in spomini jadrno hitijo proti Ljubljani, koder smo pred mnogimi leti 'drukali' za ljubljansko Ilirijo proti hrvatskemu Primorju. Kar na lepem mi jezik udari v pesem: 'Tre-tre-trese se, mreža naših golova, kad Primorje puca, ne ubraniš ga. Tre-tre-trese se...' Le redko smo zmagali navijači za Slovenijo, ponajveč so odnašali premije Hrvati. Tradicija starih je trdno ostala v petah pa tudi v glavah nove Hrvatske. Bog jo živi!

** katakali - južnoindijski klasični ples

“Odkod to, da si danes tako izredne volje?” me pobara prijatelj p. Jimmy iz Kerale. Nekaj minut poprej sem prebral nekje, ali je bilo samo poročilo iz dnevnika ali pa le vic, ne vem. Zelo spreten in slaven bolgarski nogobrc Hristo Stojčkov je s svojo ekipo igral in krepko izgubil z Nemčijo. To je tako pogrelo nekega zavednega Bolgara, da je dal svojemu oslu ime Hristo Stojčkov. V svoji razjarjenosti je živalco tako nabunkal, da mu je poginila. No, saj ne bi bilo čudno, saj so se nahujskani navijači lotili celo policije, ko so jeli izgubljati. Eden redarjev se danes bori za svoje življenje.

Šanti Nir

To nedeljo bo naša hiša na razpolago mladim ljudem krvodajalcem. Navdušenje mladih nam daje upanje, da število velikodušja preseže osemdeset kart. Polovico stroškov bo krila državna bolnišnica P.G., polovico pokrije naš Dom miru. Osemdeset steklenic tište dragocene snovi bo na razpolago ubogim, ki ne zmorejo stroškov za transfuzijo svojih dragih bolnikov. Naš Šanti Nir torej ni zastoj pričevalec, kar evangelij naroča: Kar ste storili enemu mojih najmlajših...

Prejeli smo tudi 12 kg težak zavoj iz velikodušne Vrhnike in 15 kg težak paket iz Belgije. Jestvine, obleke in sladke stvari, pa še prepotrebne svinčnike. Za naše študente je to en solnčen dan in za naš zavod pribojšek, čeprav zunaj neusmiljeno dežuje, ker smo pač sredi monsuma. Na enem teh daril je zapisano: Darilo ni kaj posebnega, a pripravljen je bil z ljubeznijo...

Vladimir Kos

Pesniku Jožetu Cukaletu v Indijo

*Še preden dež je s cunjami sivine
začel skrbno nebeška okna prati,
sem v leščerbi z zapestja mesečine
naš stari most opazil, da je zlat.*

*In reka Ara se mi je smehljala,
čeprav je po naravi bolj čemerna;
v srebra kožuhi miš je v pesku stala,
z menoj poslušala vozov brevir.*

*Tako je - dragi, slavni pesnik - luna
s čarobno indijskim pogledom vate
začarala pogled Ti v snovnost strun,
ki komaj kdaj mi zazvene v sonate.*

*Nekoč so skorajda - zaupam Ti -
me zapeljale indijske oči...*

Zlate maše

Med letošnjimi zlatomašniki so tudi kaplan v Škednju v Trstu, kulturni delavec in časnikar Dušan Jakomin, eden izmed beneških "Čedermacev" - dr. Emil Cenčič, rektor Slovenika v Rimu dr. Maksimilijan Jezernik in dolgoletni urednik slovenskih oddaj vatikanskega radia v Rimu dr. Pavel Leskovec, DJ.

Na Cirilmetodovo nedeljo so na slovesnosti, ki jo je 11. julija pripravilo na Vejni Apostolstvo sv. Cirila in Metoda, ob pobudniku dr. Angelu Kosmaču somaševali zlatomašniki Dušan Jakomin iz Škednja, Franc Govekar iz Dornberka in Rado Šonc iz Medane, novomašnik Lorenzo Magarelli, ki je iz Škednja in govori tudi slovensko, ter drugi duhovniki.

KOCBEKOV DNEVNIK

Cankarjeva založba je izdala nov zvezek s povojnimi dnevniki Edvarda Kocbeka, in sicer za leto 1949. Tudi to knjigo, ki šteje 471 strani, je uredil Mihael Glavan. Prvi zvezek te zbirke, za september-december 1945, je izšel leta 1991.

Praznik Vesele pomladi na Opčinah

ZIBELKA SVETA

Pri Cankarjevi založbi v Ljubljani je izšel nov roman tržaškega pisatelja Borisa Pahorja. Njegov naslov je Zibelka sveta.

SVEČANOSTI V KOČEVSKEM ROGU IN LAJŠAH

Ob morišču Pod Krenom v Kočevskem Rogu je bila 20. junija obletna maša za povojne žrtve revolucije. Somaševanje je vodil in pridigal slovenski metropolit nadškof Franc Rode. Govorili pa so Anton Drobnič, Leon Marc in Mojca Velikonja. Prisotnih je bilo 6.000 ljudi.

Popoldne je nadškof Rode posvetil župnijsko cerkev v Kočevski Reki. Prejšnjo cerkev so porušili leta 1954 kot eno izmed 95 cerkva in kapel na Kočevskem, ki jih je doletela ta usoda.

V Lajšah nad Cerknim pa je bila 4. julija spominska in spravna slovesnost za vse žrtve okupacije in revolucije pred vojno, med njo in po njej. To osrednjo svečanost na Primorskem je vodil koprski škof Metod Pirih.

REVIJA ZA VZGOJITELJE

Junija je v Ljubljani izšla druga številka nove revije za učitelje, vzgojitelje in starše Vzgoja. Izdajajo jo Društvo katoliških pedagogov Slovenije in jezuiti. Vsebina je bogata, oprema pa razgibana. Izhajala bo štirikrat letno in se naroči na naslovu: Zrinjskega 13, 1000 Ljubljana. Odgovorni urednik je mag. Silvo Šinkovec, DJ.

Na prazniku zborov Vesela pomlad z Opčin je na predvečer nastopil tudi zbor Resonet, ki ga vodi Aleksandra Pertot (slika zgoraj). Koncert je bil v dvorani Finžgarjevega doma. Praznik za najmlajše pa so pripravili na prostem na vrtu Marijanišča (slika spodaj).

40. Slovenski dan v Kanadi

Del množice pri maši kardinala Ambrožiča na Slovenskem letovišču v Boltonu.

Slovensko-kanadski svet in Slovensko letovišče sta v nedeljo, 27. junija, priredila 40. slovenski dan na letovišču pri Boltonu (Toronto). Jubilejnega srečanja se je kljub dežju udeležilo veliko rojakov, za katere je dopoldne maševal torontski nadškof kardinal Alojzij Ambrožič. Somaševala sta župnika obeh slovenskih župnij v Torontu, Batič in Plazar, pela pa tudi oba cerkvena zbora.

Po skupnem kosilu v dvorani se je začela proslava, na kateri je bil

slavnostni govornik tržaški javni delavec in časnikar Ivo Jevnikar. Prireditelji so tako želeli osrednjemu slovenskemu srečanju v Kanadi, ki je povezano tudi z obletnico slovenske državne samostojnosti, dodati še eno razsežnost: željo po tesnejših stikih zdomstva z zamejstvom. O tem priča tudi seminar, ki ga je na petek zvečer v cerkveni dvorani pri Mariji Pomagaj v Torontu pripravil Slovensko-kanadski svet. Vodil ga je dr. Peter Klopčič, omenjeni gost iz Trsta pa je predaval na temo Slovenci v Italiji med Ljubljano in Rimom.

Na Slovenskem dnevu so se zvrstili nagovori predsednice Slovensko-kanadskega sveta Eme Pogačar in predsednika Slovenskega letovišča Johna Kurija, slovenskega častnega konzula v Torontu Jožeta Slobodnika, predstavnika Kanadsko slovenskega kongresa Staneta Kranjca, predstavnika Vseslovenskega kulturnega odbora Merkuna in župnika Marije Pomagaj Tinete Batiča. Govornika je predstavil dr. Peter Klopčič, spored pa je povezoval inž. Ciril Pleško. Nastopili so Mešani pevski zbor obeh župnij pod vodstvom Naceta Križmana, plesna skupina Planika, ki jo vodi Nevenka Stajan Slavinec, ženski zbor, ki ga vodi Silvija Kolarič, za konec pa še narodnozabavni ansambel.

MAJOR BARRE IN GROF TOLSTOJ V TORONTU

V Torontu je bilo 21. marca srečanje Slovencev z majorjem Paulom Barrejem iz Montreala, ki je praznoval 93-letnico in ima zaslugo, da je po vojni v Vetrinju na Koroškem vendarle ustavil britansko vračanje beguncev v gotovo smrt v Jugoslaviji. Na srečanje so povabili tudi zgodovinarja grofa Nikolaja Tolstoj, ki je o teh dogodkih pisal v odmevni knjigi *The Minister and the Massacres*.

Med udeleženci so bili rešenci iz kočevskih brezen Milan Zajc, Franc Kozina in Frank Dejak, nekdanji tolmač pri zaveznikih v Celovcu Franc Krištof, gostje iz ZDA in Argentine, slovenski veleposlanik v Kanadi Božo Cerar in drugi. V imenu takrat rešenih civilistov se je maj. Barreju zahvalil torontski nadškof kardinal Alojzij Ambrožič, v imenu prirediteljev, društva Tabor v Torontu, pa je govoril predsednik Blaž Potočnik.

UMRL FRANCE PERNIŠEK

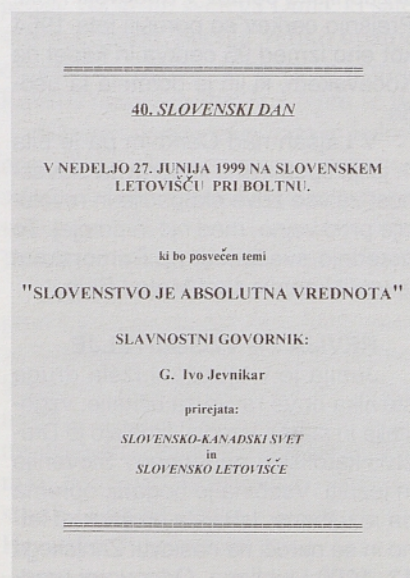
V Castelarju v Buenos Airesu je 7. junija v 92. letu starosti umrl katoliški javni delavec in publicist France Pernišek. Dolga leta je tajnik Zedinjene Slovenije in predsednik krajevnega društva Pristava. Med javne delavce je stopil pred vojno v Sloveniji, nato je bil med vodilnimi tako v času taborišč kot v Argentini. Leta 1989 je v Buenos Airesu izdal knjigo *Zgodovina slovenskega Orla*.

PROSLAVI V ARGENTINI

V Slovenski hiši v Buenos Airesu so imeli junija dve množični prireditvi: Domobransko proslavo 6. junija in Praznik slovenske državnosti 26. junija. Obakrat je maševal in pridigal p. Alojzij Kukovica, DJ. Nato so se zvrstili govori in akademiji.

Na prvi proslavi, ki je nosila naslov Spomin nanje - luč prihodnosti, je govorila Mirjam Peršuh Rant, torej hčerka zgodnje žrtve revolucije, organizatorja Slovenske legije Iva Peršuha, kateremu je posvetila svoje misli.

Na drugi proslavi je bil slavnostni govornik Božidar Fink, pozdravil pa je predsednik Zedinjene Slovenije Tone Mizerit. Ta krovna organizacije je tudi podelila svoja priznanja naslednjim javnim delavcem: Lučki Božnar, Pavlini Ulrich Dobovšek in Božidarju Finku.

Naslovna stran vabila.

Konec sezone Društva slovenskih izobražencev

Društvo slovenskih izobražencev je konec junija zaključilo svojo dolgo sezono, ki se je začela v jeseni lanskega leta. Zadnji mesec so se v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici zvrstili sledeči večeri: v ponedeljek, 7. junija, je dr. Anton Bebler predaval o balkanski krizi - Kosovu, NATU in Sloveniji; Jože Strle nas je 14. junija z besedo in sliko seznanil z zgodovino snežniškega gradu; dr. Paolo Petronio je v ponedeljek, 21. junija, predaval v društvu o evropskih himnah in jih prikazal v besedi in glasbi; zadnji ponedeljek v juniju je bil posvečen izseljenstvu in selitvenemu gibanju z zahodnega območja slovenskega etničnega ozemlja v 19. in 20. stoletju. O tem so govorili Aleksij Kalc, Aleš Breclj in Piero Purini.

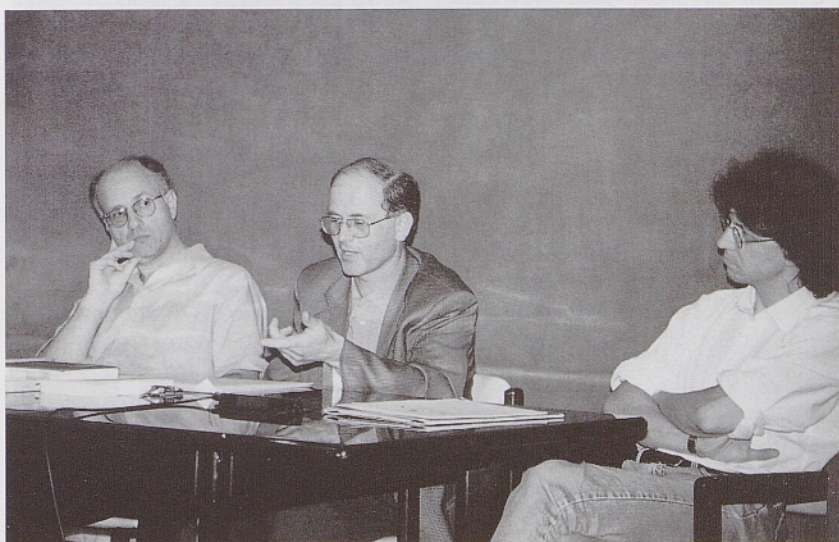
S koncem junija se je kot rečeno končala sezona kulturnih srečanj v Peterlinovi dvorani. V teku so zdaj priprave za letošnje študijske dneve Draga '99, o čemer smo obširno poročali v biltenu, ki smo ga priložili prejšnji številki. Vsem želimo prijetne počitnice in nasvidenje v prihodnji sezoni DSI v začetku oktobra.

JUBILEJNI PEVSKI TABOR

V Šentvidu pri Stični je bil 19. in 20. junija 30. tabor slovenskih pevskih zborov. Na skupnem nastopu je bilo okoli 6.500 pevcev iz 260 zborov. Ob spremljavi godbe policije so zapeli pod vodstvom Igorja Švare. Slavnostni govornik je bil predsednik republike Milan Kučan. Tudi letos se je tabor začel s koncertom zborov iz zamejstva.

6. TABOR SLOVENCEV PO SVETU

Društvo Slovenija v svetu je 6. Tabor Slovencev po svetu, ki je bil 19. junija v Šentvidu pri Ljubljani, posvetila Sistemom in možnostim učenja slovenščine doma in po svetu. Okroglo mizo, ki so se je udeležili predstavniki iz Slovenije, Argentine, Avstrije, Avstralije in Belgije, je vodila Vera Koršič Zorn. Kulturni del sta oblikovala Šmihelski kvintet in dramska skupina Prosvetnega društva Štandrež.

Ob koncu sezone DSI so v Peterlinovi dvorani nastopili: inž. Jože Strle (zgoraj), dr. Anton Bebler (v sredini); Aleksij Kalc, Aleš Breclj in Piero Purini (spodaj).

29 NOVOMAŠNIKOV

V tem letu bi morali dobiti Slovenci 29 novomašnikov. Glavnino so slovenski škofje posvetili 29. junija na Sv. Gori, v Ljubljani in Mariboru. Dva mlada sta bila posvečena že pred tem, septembra pa bodo tri posvetitve v Gorici.

V koprski škofiji sta letos dva novomašnika, škofijska duhovnika. Iz ljubljanske nadškofije je deset novomašnikov: šest škofijskih duhovnikov, dva salezijanca in po en cistercijan ter frančiškan. V mariborski škofiji je 12 novih duhovnikov: osem je škofijskih, po eden pa pripada salezijancem, lazaristom, kapucinom in minoritom. En novomašnik spada pod beograjsko nadškofijo, eden pa pripada slovenski manjšini na Madžarskem.

Največja novost so trije slovenski novomašniki iz goriške nadškofije, ki pripadajo slovenski jezuitski provinci. Mirko Pelicon, Franček Bertolini in David Brešan bodo posvečeni v cerkvi sv. Ignacija na Travniku v Gorici 4. septembra, novo mašo pa bodo imeli naslednjega dne v cerkvi Srca Jezusovega.

Na Koroškem letos ni slovenskih novomašnikov.

JANČARJEVI ESEJI

Pri Mladinski knjigi je v zbirki Premiki izšla zbirka kulturnih in političnih esejev pisatelja in angažiranega kulturnega delavca Draga Jančarja iz let 1985-99 z naslovom Konec tisočletja, račun stoletja. Predstavili so jo 7. julija v Društvu slovenskih pisateljev v Ljubljani.

Jančar je pred kratkim prejel literarno nagrado Kresnik za knjigo Zvenenje v glavi.

POSMRTNA KNJIGA

Goriška Mohorjeva družba je 8. julija predstavila v Vipavi posmrtno knjigo župnika iz Podrage prof. Otmarja Črnilogarja Stati in obstati. O njej sta govorila goriški škofov vikar dr. Oskar Simčič in pesnik ter časnikar Jurij Paljk.

JUŽNI SOKOL

Ob 130-letnici ustanovitve Južnega Sokola, torej prve slovenske športne organizacije v Trstu, se bo jeseni zvrstilo v Trstu več prireditev. Že 8. julija pa so na stadionu Prvega maja odkrili spominsko ploščo.

PROSEŠKA GODBA

Konec julija so na Proseku pri Trstu praznovali 95-letnico ustanovitve Godbenega društva Prosek. Danes ga vodi mladi Aljoša Starc. Jubilanti so izdali zgoščenko Melodije, pri proslavi pa so sodelovale tudi druge godbe.

NOVA KNJIGA ROMANA FIRMANIJA

Beneški pisatelj Roman Firmani se je rodil leta 1930 v občini Podbošec, že kmalu pa se je družina pridružila očetu rudarju v Belgiji, kjer je odrasel. Leta 1981 je presenetil javnost z romanom L'ultima valle (knjiga je istočasno izšla v slovenskem prevodu Magde Jevnikar pod naslovom Zadnja dolina). Zdaj je izdal nov roman, Gli sradicati (Izkoreninjenci), ki obravnava tragiko izseljencev.

KOLONKOVEC

Prosvetno društvo Kolonkovec, ki opravlja dragoceno poslanstvo na ogroženih predmestnih obronkih Trsta, je 25. julija praznovalo 20-letnico. Na prireditvi sta spregovorila predsednik Josip Stančič in soustanovitelj, duhovnik Dušan Jakomin, zapela pa sta domači zbor pod vodstvom Dalke Šturman in tenorist Aldo Žerjal.

POT IZ MRTVILA

Znamenita zbirka esejev filozofa prof. Milana Komarja Pot iz mrtvila, ki je izšla pri Slovenski kulturni akciji leta 1965 v Argentini, kjer avtor živi in ustvarja od leta 1948, je doživela dopolnjeni ponatis v Ljubljani. Izšla je v knjižni zbirki Claritas pri Študentski založbi. Pisatelj Zorko Simčič ji je med drugim zapisal na pot: "Komarjevo 'stremljenje po zadnji jasnosti' sega v osrčje sodobnega dogajanja v nas in okoli nas."

UMRL BISEROMAŠNIK KAREL CEGLAR

V Ljubljani je 13. maja umrl salezijanski duhovnik Karel Ceglar, ki se je rodil 19. septembra 1912 v Stični in imel še dva brata duhovnika. Posvečen je bil leta 1939 in služboval v Sloveniji, Italiji, ZDA in Kanadi. Dolgo je bil župnik pri Sv. Gregoriju Velikem v Hamiltonu, kjer je tudi vodil gradnjo slovenske cerkve in doma. Preučeval je tudi misijonsko delo Friderika Barage in Franca Pirca.

NOVO MEDDOBJE

Tik pred poletjem je v Buenos Airesu izšla 1.-2. številka XXXIII. letnika revije Meddobje, ki je obenem 168. publikacija Slovenske kulturne akcije. Njen glavni urednik je arh. Marjan Eiletz. Na 176 straneh je veliko zanimivega gradiva. Iz Evrope sta med pisci zastopana Vinko Beličič iz Trsta, ki na podlagi izmenjanih pisem v letih 1970-96 obuja spomine na pesnika, pisatelja, prevajalca in urednika Meddobja Franceta Papeža, ter pesnica Milena Merlak Detela z Dunaja, ki predstavlja poezijo tržaške ustvarjalke Irene Žerjal.

NADIŠKE DOLINE

V Špetru so 16. julija predstavili zemljevid Nadiških dolin v merilu 1:25.000, ga je izdala Gorska skupnost Nadiških dolin pri založbi Tabacco iz Tavagnacca. Pomen zemljevida je zlasti v tem, da so krajevna imena, tudi mikrotoponimi, napisana v dveh ali treh jezikih: italijanščini, slovenščini in furlanščini.

MATURANTI NA OBISKU

Skupina 33 maturantov, ki so obiskovali slovenska srednješolska tečaja v Buenos Airesu in Mendozi, je med obiskom v Sloveniji, ki ga je pripravilo društvo Slovenija v svetu, obiskalo tudi Koroško, Goriško in Tržaško. V Gorici so mladi 18. julija peli pri slovenski maši in nato imeli folklorni nastop pred cerkvijo Sv. Ivana.

OŠLAKOVA KNJIGA

Postati ob knežjem kamnu. To je naslov najnovejše knjige Vinka Ošlaka. Gre za zbirko filozofskih, verskih in političnih razprav, ki jih je na 159 straneh izdala Mohorjeva založba v Celovcu.

MANJŠINE V SLOVENIJI

Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani je izdal brošuro Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji - Vademecum. Napisal jo je Miran Komac, sodelovala pa sta Jernej Zupančič in Peter Winkler. To je demografski, socialni in gospodarski prikaz italijanske in madžarske narodne skupnosti, a tudi Romov v Sloveniji. Še posebej so opisane posebne pravice, ki jim jih zagotavlja zakonodaja.

Brošura se dobi tudi v italijanskem prevodu.

Vrsta zamejskih festivalov

Poletje je v zamejstvu prineslo vrsto bogatih nizov glasbenih, gledaliških in drugih kulturnih prireditev.

Od 24. junija do 6. julija je bil v Mavhinhah 3. zamejski festival amaterskih dramskih skupin. Priredilo ga je Športno kulturno društvo Cerovlje-Mavhinje. Z 21 deli je nastopilo 18 dramskih skupin.

2. in 3. julija je bil v priredbi društva F. B. Sedej v Števerjanu 29. festival narodnozabavne glasbe, ki je tokrat privabil 28 ansamblov.

Od 3. do 18. julija so se v Benečiji vrstile kulturne prireditve šeste izvedbe pobude Postaja Topoluove.

Konec julija pa je bil na Lesah 24. Senjam beneške pesmi, ki ga prireja Kulturno društvo Rečan in na katerem se je zvrstilo 12 novih domačih skladb.

MAISTROV SPOMENIK

Ob Dnevu državnosti so v parku nasproti železniške postaje v Ljubljani odkrili spomenik generalu Rudolfu Maistru na konju. Izdelal ga je Jakov Brdar. Slavnostna govornica je bila županja Vika Potočnik.

SPROŠČENA SLOVENIJA

Pri Novi reviji je na 400 straneh izšel odmeven zbornik Sproščena Slovenija - obračun za prihodnost. Uredili so ga Niko Grafenauer, ki je napisal tudi uvodno besedo, France Bučar, Peter Jambreč, Drago Jančar, Jože Pučnik in Rudi Šeligo. Kritične eseje o položaju na Slovenskem po osamosvojitvi in o nujnih spremembah je prispevalo 20 avtorjev. Eseji imajo povzetke v angleščini. V Dodatku je še nekaj temeljnih dokumentov kritičnih kulturnih delavcev od leta 1994 do Javne izjave ob deseti obletnici Majniške deklaracije, ki je izšla 7. maja letos.

UMRL VLADIMIR OVCA

V Braziliji je 11. junija umrl častni konzul Republike Slovenije v Sao Paulu, predsednik Zveze Slovencev Brazilije Vladimir Ovca. Rodil se je 21. januarja 1929 v Rodici pri Domžalah. V Brazilijo se je preselil leta 1954 in se tam uveljavil kot podjetnik.

Majda Zavadlav in Božidar Tabaj, igralca prosvetnega društva Štandrež, nagrajena na gledališkem festivalu v Mavhinhah (zgoraj) in mladi igralci med glasovanjem na koncu predstave "Obtoženi volk" (spodaj).

Predstavitev Štokove knjige na Opčinah

Ob koncu sezone je društvo Finžgarjev dom z Opčin priredilo v dvorani Zadrugne kraške banke predstavitev knjige Draga Štoke "Po prehojeni poti". Za mizo sedijo avtor Drago Štoka, Livio Valenčič in Saša Martelanc. Ob mikrofonu župnik Zvone Štrubelj.

LOVSKI VESTNIK

Slovensko lovsko in ribiško društvo v Kanadi (770 Browns Line, Etobicoke, Ont. M8W 3W2) je izdalo 20. številko svojega razkošnega glasila, Lovski vestnik 1999, ki ga ureja Cvetka Kocjančič. V njem so članki o podvigih članov, o delu društva in dogodkih med Slovenci v Kanadi. Zanimivi pa so tudi številni oglasi, ki pričajo o podjetnosti rojakov v Kanadi, imena in telefonske številke članov, koledar predvidenih prireditev.

ŽRTVE IZ VELIKIH LAŠČ IN ŠKOCJANA

V Velikih Laščah so maja objavili dokumentarno knjigo na skoraj 200 straneh Velikolaški in škocjanski holokavst - Zamolčane žrtve komunizma v župnijah Velike Lašče in Škocjan pri Turjaku med drugo svetovno vojno in po njej 1941-1947. Gradivo različnih piscev je zbral in uredil France Nučič. Objavljeni so podatki o 300 domačih žrtvah, spomini na leta vojne in revolucije ter drugi sestavki.

Slovenska prosveta
in Zveza slovenske katoliške
prosvete

razpisujeta

XXV. tekmovanje zamejskih
amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1999. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti jubilejnega 25. tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040-370846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85, tel. 0481-538128.

mladika v vsako slovensko družino

Naša sodelavka Bruna Ciani je povila prvorojenca Jordana. Srečnima staršema iskreno čestitamo!

ZDRAVA PAMET IN MOČNA VERA KANONIKA GOLOBA

Letos praznuje biserno mašo ljubljanski kanonik Melhior Golob, rojen 5. januarja 1915 v Mekinjah. Najdlje je bil župnik v Škofji Loki, nato pri Sv. Petru v Ljubljani. Med vojno je služboval v Ilirski Bistrici. O svoji življenjski in službeni poti, o težkih časih med vojno in po njej, o vzornikih in uglednih znancih je pri Družini izdal spomine z naslovom Zdrava pamet, močna vera.

MARTIN GLOBOČNIK 80-LETNIK

V Denverju v Coloradu je 1. avgusta praznoval 80-letnico šolnik in kulturni delavec Martin Globočnik. Rodil se je pri Cerkljah na Gorenjskem in v Ljubljani končal učiteljsiše. V letih 1946-55 je poučeval v Kobaridu in na Tržaškem. Nato se je izselil v ZDA, nadaljeval s študijem in se uveljavil kot profesor latinščine. V Trstu se je krepko vključil v prosvetno delo, na katerega je bil od mladega vaje. Tako je bil med ustanovitelji Radijskega odra. Igral je, režiral, pisal in prirejal radijske igre ter nastopal na odru. Pred kratkim je objavil svoje spomine.

ADAM SELJ NAGRAJEN

Tržaški glasbenik Adam Selj je na 8. vsedržavnem harmonikarskem tekmovanju v Erbezzu pri Veroni konec junija dosegel absolutno prvo mesto. Dne 23. julija je imel celovečerni koncert na rusko kromatično harmoniko "bajan" v Doberdobu.

ZBORNİK

O DR. J. AGNELETTU

Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije v Kopru je 22. junija predstavilo zbornik Josip Agneletto - slovenski kulturnik in politik v Istri in Trstu (1884-1960). Gre za gradivo s celodnevne posveta, ki je bil 18. aprila lani v Trstu. O knjigi sta spregovorila zgodovinarja Darko Darovec in Branko Marušič.

ŠTUDIJE O

I. SVETOVNI VOJNI

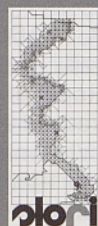
V zamudi je pri Deželnem zavodu za zgodovino osvobodilnega gibanja v Trstu izšla dvojna številka revije Qualestoria (leto XXVI., št. 1-2, december 1998), ki je posvečena razpravam, ocenam in zapisom o prvi svetovni vojni. Zastopana je tudi slovenska zgodovinarica dr. Petra Svoltjak.

POSMRTNA KNJIGA PAVLA STRANJA

Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu je poskrbel za posmrtno objavo nedokončane doktorske disertacije svojega prezgodaj umrlega raziskovalca, geografa in kulturnega delavca Pavla Stranja (1946-94). Pod naslovom Slovensko prebivalstvo Furlanije-Juljske krajine v družbeni in gospodarski perspektivi sta jo na 366 straneh uredila in pripravila za tisk mlajša kolega Milan Bufon in Aleksej Kalc, predgovor pa je napisal mentor prof. Vladimir Klemenčič.

PAVEL
STRANJ

SLOVENSKO
PREBIVALSTVO
FURLANIJE -
JULJSKE KRAJINE
V DRUŽBENI
IN ZGODOVINSKI
PERSPEKTIVI

olo i

olori

Vida Valenčič: Evropa narodov

Pri Krožku za družbena vprašanja Virgil Šček v Trstu je izšla že 25. knjiga iz niza belih priročnikov. Napisala jo je Vida Valenčič, rojena leta 1969 v Trstu. V Gorici je končala univerzitetni študij turističnih ved, nato pa v Trstu leta 1997 še politične vede. Diplomirala je iz sociologije medetničnih odnosov z obširno disertacijo **Ethnos, politika in stranke** - analiza nekaterih narodnomanjšinskih strank v Italiji. Z manjšinami se ukvarja tudi kot sodelavka Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu, sodeluje pa na Radiu Trst A, pri Primorskem dnevniku in v Novem glasu. V tem listu je pred časom izšel del te knjige v nadaljevanjih.

Valenčičeva ni hotela napisati enciklopedije o narodnih manjšinah, ampak je šla sama med manjšince, jih opazovala in študirala. Bolj kot številke jo zanimajo sedanjí problemi, povezovanje tradicije z novostmi, ceni vse to, kar manjšine združuje in povezuje z matico, ceni ljubezen do samobitnosti, bolijo pa jo notranje razprtije. Posredno nam marsikaj pove o Slovencih v Italiji.

Razen na Portugalskem živijo v vseh evropskih državah večje ali manjše narodne manjšine, ki se med seboj korenito razlikujejo druga od druge, istočasno pa sestavljajo eno in isto enoto, nekakšno vseevropsko manjšinsko stvarnost, ki ima podobne probleme. Pisateljico zanima, kako se različne manjšine kretajo znotraj državnih institucij, kakšne odnose vzpostavljajo s svojimi večinskimi sosedi, kakšen odnos so vzpostavile z Evropo.

V angleški državi živijo trije manjšinski narodi, ki se ne morejo opirati na svoje države, ker jih nimajo. To so Valižani, Škotje in Irci. Valenčičeva je leto dni živela med Valižani v Walesu, študirala jezik in razmere. Ugotovila je, da je Valižanov nekaj več kot dva milijona, svoj jezik pa jih govori le pol milijona, vsi drugi uporabljajo angleščino. Leta 1993 so Angleži izdali zakon, da morajo biti vsa javna obvestila dvojezična, vendar ga vsi ne spoštujejo.

Škotje in Irci so še na slabšem. Škotje imajo dve prestolnici: Edinburgh in Glasgow in po njihovem mnenju dva jezika. Kako se bo dalje razvijalo narodno vprašanje, je odvisno od gospodarskih razmer, od nafte, ki je škotska.

Irščina je sicer uradni jezik irske republike, toda prevladujoči jezik v državi je angleščina, irščino vsakodnevno uporablja le nekaj 80.000 ljudi na zahodni obali, leta 1921 je govorilo irščino le 14% celotnega irskega prebivalstva. V Ulstru, ki spada pod Anglijo, se katoličani in anglikanci tako sovražijo, da se vrstijo v državi atentati in vlada mržnja.

Bretonci v Franciji imajo težko življenje, nimajo nobenih pravic, tudi šolanje v bretonščini morajo sami plačevati.

Na španskem severozahodu se razteza Galicija, narod je keltskega izvora, današnji Galicijci pa so pravi "Latinci", ker so deželo zgoraj zasedli Rimljani in jo roma-

nizirali do navad in rabe latinščine. Od srednjega veka do smrti generala Franca 1975 so bile vse javne službe dodeljene izključno kastilskim (španskim) uslužbencem. General Franco, ki je bil doma v Galiciji kakor tudi Fidel Castro, je prepovedal domačo govorico, ki pa so jo skrivaj gojili zlasti mladi, ki vodijo provinco Galicijo. Danes obvladuje gališčina vse javno življenje.

Baski živijo v Španiji in v Franciji, toda povsod so jih do nedavnega zapostavljali in zatirali. V baskovskih pokrajinah naj bi govorilo le 22% baskovski jezik, samo 20% pa lahko bere in piše v svojem jeziku.

Katalonci živijo v Španiji in Franciji, štejejo sedem milijonov ljudi in so najštevilnejša narodna manjšina v Evropi. Na olimpijskih igrah v Barceloni je španski kralj Juan Carlos najprej pozdravil v katalonščini in šele zatem v španščini, to je kastilščini.

Okcitantci svet se razprostira čez celotno južno Francijo, del španske pokrajine Leride v Kataloniji ter petnajst alpskih dolin v italijanskem Piemontu. Tukaj živi kakih 15 milijonov prebivalcev, vendar pa imajo malo skupnega. Okcitantka so znana turistična mesta, Bordeaux, Avignon, Montpellier, Marseille, Aix-en-Provence, Cannes in turistična Nica. Pesnik Mistral je nazorno pokazal na največji problem tega naroda: "Okcitanija ni dežela, marveč ideja." Bogastvo in problem Okcitanije je široka paleta krajevnih narečnih oblik, tako da je jezik še vedno razcepljen.

Alzacija je imela težko zgodovino, ker sta si jo prilaščali Nemčija in Francija, ljudje pa želijo biti samostojni. Na lestvici državnega dohodka je Alzacija na vrhu, še pred Parizom. Ker pa je Alzacija dvojezična, ima tudi od tega koristi.

Korzika je spadala najprej pod italijanske državnice, že zgodaj pa je prišla pod Francijo, kjer je še zdaj. Najslavnejši Korzičan je Napoleon. Obe svetovni vojni sta otok zelo prizadeli, ker so oblasti vpoklicale številne moške, ki se niso vrnili. Korzika je mešanica različnih kultur in nazorov. Tako praznujejo otočani 15. avgusta Marijino vnebovzetje in Napoleonov rojstni dan. Praznik postane tako mešanica verskih obredov in javne veselice.

Luksemburg ima samo tisoč km² površine med Belgijo, Francijo in Nemčijo. Prebivalci govorijo nemško narčeje, kulturno pa spadajo pod Francijo.

Frizija je ena izmed enajstih pokrajin, ki sestavljajo Nizozemsko, friziščina je germanskega izvora, v mnogočem pa je slična angleščini. Vlada je leta 1956 priznala Frizijo za dvojezično skupnost, friziščino pa za drugi uradni jezik v določenih primerih. Danes ima friziščino za materin jezik kakih 350.000 ljudi, kar znaša nekaj več kot polovico vseh prebivalcev Frizije. Večina prebivalcev tekoče govori štiri jezike: friziščino, holandščino, angleščino in nemščino.

Severna Frizija spada v deželo Schleswig-Holstein, prebivalci žive na otokih in na skrajnem nemškem seve-

ru, otoki so tako ločeni, da se prebivalci pogovarjajo v nemščini. Gonilni motor celotnega področja je turizem, ki prinaša bogastvo, a briše identiteto. Danes se frizijskega jezika uči le kakih 1.000 otrok.

Danci živijo v Nemčiji (Südschleswig), v Nord Schleswigu pa so Nemci. Obojni imajo po dogovoru enake pravice.

Laponci živijo na skrajnem evropskem severu, imenujejo se Sami, vzdevek Laponci pa je zanje žalitev. Danes štejejo 100.000 ljudi, največ jih živi na Švedskem in Norveškem.

Švedi na Finskem: vseh je 300.000 in živijo dobro in urejeno.

Lužiški Srbi imajo s Srbi samo skupno ime, drugače pa sploh niso sorodni. Živijo v Lužici, na ozemlju bivše Nemške demokratične republike. Tukaj živijo od preseeljavanja narodov, najbolj v sorodu so s poljskimi in češkimi sosedi. Štejejo kakih 60.000 prebivalcev. Lužiške Srbe ohranjata pri življenju kultura in navezanost na ljudske običaje. Lužiški Srbi izdajajo preko 80 knjig na leto.

V Avstriji so ostali številni ostanki avstro-ogrškega mozaika, na Dunaju je npr. 10.000 integriranih Hrvatov, ravno toliko Madžarov, več tisoč Čehov in Slovakov, Gradiščanskih Hrvatov je 35.000, koliko je Slovencev na Koroškem in drugod po državi, ne vemo.

Retoromanski del Švice, tako imenovani kanton Grischun (nemško Graubünden, francosko Grisons, italijansko Grigioni), je kulturna posebnost, saj samo 23% ljudi govori retoromanski jezik. Vseh Retoromanov je kakih 66.000 ljudi. Imajo lastno radijsko postajo, deželni televizijski programi vključujejo tudi programe v retoromanščini, dnevnik vključuje članke kar v šestih verzijah, ker retoromanščina nima enotne oblike.

Knjiga Vide Valenčič *Evropa narodov* je odlično in temeljito delo in je očitno, da ga je avtorica napisala z ljubeznijo in navdušenjem za vse narode v knjigi. V delo se je poglobila in ga podala z vso resnostjo, strokovno pripravljenostjo in nepristranostjo. Takih knjig je na svetu cela vrsta, toda nobena ni napisana s tako ljubeznijo, slovensko prizadetostjo in z ljubeznijo do lastnega naroda.

Slovenska izseljenska književnost

3. knjiga, Južna Amerika, uredila Janja Žitnik in Helga Glušič

Hitro po prvih dveh knjigah Slovenske izseljenske književnosti, ki sta izšli v začetku leta 1999, je izšla še tretja, zadnja knjiga, ki zajema Južno Ameriko.

Južna Amerika slovenskim izseljencem dolgo ni bila posebno privlačna, vsi so gledali samo v Združene države v Severni Ameriki, ki so res nudile takojšen zaslužek in ogromne možnosti zaposlitve. Tudi so bile kulturno zelo napredne, kjer so se evropski izseljenci z lahkoto vključili. Ker pa so večkrat ovirale priseljevanje, so se začeli naši ljudje izseljevati v Južno Ameriko.

Med prvimi Slovenci na južnoameriški celini so bili misijonarji, ki so v 17. stoletju širili vero med Indijanci. Največ je bilo jezuitov. Množično pa so se Slovenci začeli izseljevati v Argentino po letu 1876, ko so sprejeli zakon, da so v tej državi dobrodošli vsi ljudje dobre volje. Ker so bili slovenski izseljenci preprosti kmetje in delavci, se niso organizirali v društva, ampak so živeli razpršeni, večinoma kot kmečki posestniki, delavci in obrtniki. V Duhovnem življenju je leta 1933 šolska sestra Marija Aurelija iz Formose opisala življenje družine Andreja Paulina iz Mira na Goriškem. Odšel je leta 1880 z ženo Ano, tremi otroci in stricem preko Trsta z ladjo do Buenos Airesa, vozili so se mesec dni, nato še 19 dni z rečno ladjo do Formose. Parcelo so dobili v pragozdu in so jo morali najprej izsekati. Pozneje so posest še povečali. Zgradili so prvi voz v okolici, postavili krušno peč, kjer je gospodinja kuhala in pekla tudi za druge priseljence in sezone delavce.

Trem na Slovenskem rojenim otrokom so se pridružili še štirje Argentinci. S trdim delom so utrjevali in širili posestvo. Ko so leta 1897 franciskani postavili cerkev, je gospa Ana lahko naročila dvoje zvonov v Gorici. Živino

so gonili na prodaj 800 km daleč po gozdnih poteh do mesta Salta. Spremljalo jo je 13 oseb, hodili so ves mesec in odbijali napade Indijancev in razbojnikov. Izseljski duhovnik Janez Hladnik je 1945 obiskal to družino in govoril z 92-letnim sinom Angelom.

Tisti Slovenci, ki so se naselili bližje mestom, so mogli otroke poslati študirat. Med drugo generacijo teh priseljencev imamo več izobražencev, ki so se v življenju odlikovali. Zanimiva je zgodba slovenske vdove Sardoč iz Jelšan. Mož je kmalu po prihodu v Argentino umrl in zapustil ženo z osmimi otroki in dolgovi. Janezu Hladniku je takole opisala svoje življenje: "Poiskala sem si delo, postala sem likarica. Borila sem se in hvala Bogu, ki mi je dal zdravje, da sem lahko vzdrževala otroke. Danes so že vsi pri kruhu. Sin Peter je postal salezijanec in študiral v Turinu v Italiji, počitnice pa je preživel v mojem rojstnem kraju. Tu je pel tudi novo mašo. Po vrnitvi v Argentino je deloval kot profesor, jezikoslovec in predstojnik salezijanskih zavodov."

Družina Sardoč je seveda ohranila neokrnjeno slovensščino, poleg njih pa je bilo več kot 30 družin iz Argentine naročenih na knjige celovške Mohorjeve družbe. Počasi so začeli prihajati v Argentino tudi izobraženci, si poiskali delo in se uveljavili.

Pravi naval na Argentino pa je bil po drugi svetovni vojni, ko je na tisoče Slovencev zapustilo domovino. Duhovnik Janez Hladnik je šel po posredovanju neke Slovenke k ministru za zdravstvo dr. Ramonu Carillu in ta ga je odpeljal k predsedniku Peronu. Hladnik je razložil težave slovenskih izseljencev, nekateri so bili stari, drugi bolehn, vsi pa brez sredstev, in Peron je obljubil, da bodo dobrodošli vsi, ki izpolnjujejo ustavne pogoje. Tako se

je odprla slovenskim izseljencem pot v Argentino. Samo v Slovenski vasi - Lanus se jih je naselilo nad 6.000. Tu so si postavili hiše, cerkev, prosvetni dom, šole in druge ustanove, dosti pa jih je odšlo tudi v druge kraje.

Slovenski izseljenci v Argentini so že pred zadnjo vojno literarno ustvarjali, še bolj pa so se razmahnili po zadnji vojni, ko jih je bilo toliko skupaj in so izgubili upanje v vrnitev. Tako so v novi domovini ustanovili nove revije, npr. osrednjo revijo **Meddobje**, Glas slovenske kulturne akcije, Koledar Svobodne Slovenije, knjižno zbirko za vsako leto in drugo. Ta kulturna in literarna dejavnost se je zelo razmahnila, dosegla umetniške viške v poeziji in prozi, prikazala pa je tudi življenje in uspehe izseljencev, ki jih doma niso upoštevali, ker jih tudi niso poznali.

V 3. knjigi Slovenske izseljenske književnosti je najprej avtor tega članka predstavil 16 pripovednikov, ki so se uveljavili v Argentini. Nekateri so začeli že pred vojno ali med njo, drugi šele v Argentini. Tak primer je npr. Ruda Jurčec, ki je postal pisatelj šele v Argentini, ko je bil med ustanovitelji revije Meddobje: "Z Meddobjem se je začelo rojstvo mojega pisanja." Za revijo je moral pisati novele, leta 1957 pa je napisal svojevrsten roman **Ljubljanski triptih**. Potem se je lotil spominov **Skozi luči in sence**, ki obsegajo tri debele knjige. Spomini so obširno platno, na katero je Jurčec nanese lastno realistično podobo in podobo slovenskega naroda od konca prve svetovne vojne do 12. junija 1945, ko je prišel v Rim. Izmed znanih slovenskih osebnosti je v 2. delu najlepše

označil politika dr. Antona Korošca, sicer pa nastopa Slovencev cela galerija.

Najvišji umetniški vrh je dosegel v črticah in romanu Zorko Simčič, ki je ustvaril v romanu **Človek na obeh straneh stene** izredno umetnino, človeka, ki je begunec po svojem bistvu, begunec pred samim seboj. Rafko Vodeb je zapisal, da je "slovenski Slehernik, mlajši brat Lepe Vide, Desetega brata in Martina Kačurja... Slovenec s kopico narodnih značilnosti, obenem pa presega meje domačijstva in raste na raven vsečloveške tragike in veličine, slabosti in lepote."

Vse te pisatelje je Jevnikar predstavil z življenjepisi in oznako posameznih del. Poezijo je predstavila Helga Glušič, avtorjev je devet in na čelu stoji Tine Debeljak, ki je občutljiv pesnik in skrben kronist literarnega ustvarjanja. Omislil si je največjo slovensko knjižnico v Argentini in ocenil vsa nova dela. Velik uspeh je dosegel Franče Papež.

Dramatiko je predstavil Taras Kermauner, ki je celotno poglavje o slovenski dramatiki v Argentini najprej objavil v knjigi pri Slovenskem gledališkem muzeju, zato je v tej knjigi samo povzetek. Kljub temu pa je očitno, da so izseljenci ustvarili nekaj novih in svežih dramatskih del.

Če pogledamo na vse tri knjige Slovenske izseljenske književnosti, vidimo, da so na vseh celinah ustvarili slovenski izseljenci dela, ki imajo veliko umetniško vrednost, nekateri pa so se povzpeli v sam vrh svetovne poezije in proze.

ocene

knjige

Irena Gantar - Godina: Intelektualci v diaspori

V Portorožu je bil od 1. do 5. septembra 1998 simpozij ob 100. obletnici rojstva znanega slovensko-ameriškega pisatelja Louisa Adamiča, ki se je rodil 21. marca 1898 v vasi Blato pri Grosupljem in bil zahrbtno umorjen v Milfordu, v zvezni ameriški državi New Jersey 4. septembra 1951.

Zdaj je Inštitut za slovensko izseljenstvo SAZU v Ljubljani izdal 250 strani debelo publikacijo **Intelektualci v diaspori** ali bolj slovensko povedano: Izobraženci v tujem okolju. V njej so referati simpozija "100. obletnica rojstva Louisa Adamiča".

V knjigi je 26 člankov - esejev 18 slovenskih avtorjev, ostali so mednarodni, od ameriških do ruskih, štirje pa so bili že objavljeni. Izhodišče srečanja je bil Louis Adamič oziroma

spomin na 100. obletnico njegovega rojstva. Avtorji so v svojih prispevkih prikazali, kako v različnih kulturnih okoljih in socialnih razmerah delujejo izseljenški izobraženci.

Pomembno je, da sta o svoji usodi spregovorili tudi izobraženki, ki že leta živita v tujini in sta doživeli najrazličnejše težave. To sta Ifigenija Simonović iz Londona in Metka Zupančič iz Maine v francoskem delu ZDA.

Najprej je Mirko Jurak predstavil Vatroslava Grila, ki je 1934 izdal obširno avtobiografsko knjigo **Med dve svetovoma**. Posvetil jo je Adamiču. Ob odprtju osnovne šole na Grosuplju je izjavil, da je bil izid Adamičeve knjige **The Native Return** najpomembnejši dogodek v zgodovini ameriških Slovencev. Gril je napisal o Adamiču več kot 300 prispevkov.

Mihael Kuzmič je opisal prekmurskega protestanta Jožeta Miheliča. Rodil se je v Ameriki, že kot otrok se je vrnil domov, odšel s sestro spet v Ameriko, študiral in delal, postal pa

stor in doktor. Dopisoval si je z Adamičem in nekaj njegovih pisem objavil.

Hči predava na univerzi, sin izdeluje znanstvene filme. Oče še vedno raziskuje Staro zavezo, piše in skuša izboljšati razmere svojih vernikov.

Lev Detela je poznan pisec, saj piše v najrazličnejše revije in liste, izdaja pa tudi samostojne knjige. Prevaja zlasti iz nemščine.

Marjan Drnovšek raziskuje slovensko izseljenstvo v 19. in 20. stoletju in odnos države, cerkve in intelektualcev do izseljencev.

Irena Gantar Godina je predstojnica Inštituta za slovensko izseljenstvo in docentka za zgodovino Slovencev in jugovzhodne Evrope v 19. stoletju na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Uredila je to knjigo **Intelektualci v diaspori**.

Mirko Jurak je profesor za angleško in ameriško književnost na univerzi v Ljubljani. Objavil je štiri knjige razprav in esejev, štiri učbenike in

vrsto znanstvenih člankov, predvsem iz izseljenske problematike.

Matjaž Klemenčič je profesor zgodovine na univerzi v Mariboru, napisal je dve knjigi o slovenskem izseljenstvu v Severni Ameriki. Zadnja je v angleščini napisana knjiga o Slovencih v Clevelandu.

Mihael Kuzmič je ravnatelj Evangeliskega teološkega centra v Ljubljani. Raziskuje zlasti izseljevanje slovenskih protestantskih izseljencev iz Prekmurja in sploh izseljevanje protestantov. Objavlja v revijah Dve domovini, Slovenski izseljenski koledar in drugod.

Marina Lukšič - Hacin je doktor sociologije in asistentka na Inštitutu za slovensko izseljenstvo SAZU. Leta 1998 je doktorirala o multikulturalizmu v migracijskih situacijah. Za primer je vzela švedski multikulturalizem in slovenske izseljence. Izdala je monografijo: **Ko tujina postane dom** (1955).

Igor Maver je izredni profesor, raziskuje avstralsko in slovensko izseljensko književnost v Avstraliji in ZDA ter književnost ameriškega juga. Napisal je tri angleške knjige in vrsto esejev.

Vasilij Melik je redni profesor za slovensko zgodovino 19. stoletja v pokoju na ljubljanski univerzi ter redni član SAZU. Napisal je monografijo **Volitve na Slovenskem 1861-1918** in številne razprave s področja slovenske zgodovine.

Irene Mislej je umetnostna in kulturna zgodovinarica, rojena v Buenos Airesu, od 1978 živi v Sloveniji, kjer je doktorirala. Od 1996 je višja kustosinja in vodja Pilonove galerije v Ajdovščini. Raziskuje slovenske izseljence in njihovo kulturo, npr. Slovenski likovni ustvarjalci v zunajevropskih deželah in Slovenski likovni umetniki v izseljenstvu. Piše tudi vzporednice z umetnostjo na Slovenskem. Raziskuje slovensko izseljensko književnost v Južni Ameriki, predvsem slovensko skupnost in prevode slovenske literature v španščino.

Timothy Pogačar je predstojnik oddelka za ruski in nemški jezik ter vzhodne azijske jezike na univerzi Bowling Green. Raziskuje predvsem rusko in slovensko literaturo v 20. stoletju. Pred kratkim je iz slovenščine v angleščino prevedel Tavčarjevo **Visoško kroniko**.

Ifigenija Simonovič je študirala primerjalno književnost in slavistiko v Ljubljani, v Londonu pa lončarstvo. Piše pesmi, prozo, časopisne članke. Za Novo revijo piše že več let **Sprotnosti**, esejistične spise o življenju v Londonu, iz angleščine je prevedla dve knjigi, njene pesmi in proza so uvrščene v številne Antologije. Izdala je 13 samostojnih knjig. V Londonu živi kot lončarka že 20 let.

Nives Sulič je diplomirana etnologinja in anglistka, proučuje Slovence v ZDA in ohranjanje slovenske etnične identitete pri različnih generacijah. Izdala je knjigo **Thank God. I am Slovenian**.

Metka Zupančič poučuje francosko literaturo in jezik na Bowdoin College v Maine. V svojih dveh doktoratih je raziskovala predvsem dela Clauda Simonea. Ukvarja se s francoskim romanom, sodobno francosko in frankofonsko literaturo, še posebno pa s feminističnimi teksti. Objavila je številne članke v ZDA in Evropi in izdala štiri zbornike o mitologiji v francoski in frankofonski literaturi.

Zvone Žigon je raziskovalec-asistent na Inštitutu za slovensko izseljenstvo SAZU. Leta 1998 je magistriral na Inštitutu s tezo Narodnostna identiteta potomcev slovenskih izseljencev v Južni Ameriki. Izdal je knjigo **Otroci dveh domovin: slovenstvo v Južni Ameriki**, Ljubljana 1998.

Prispevki tujih raziskovalcev so napisani na enaki znanstveni višini in v enakem duhu, kar dokazuje, da so slovenski znanstveniki na enaki znanstveni ravni kot tuji. Brez težav se sprehajajo po celem svetu in rešujejo probleme, ki se jim zastavljajo. Te domače strokovnjake za vsemogoče probleme pa znamo predstaviti svetlu.

Martin Jevnikar

Ob izboru Newmanovih spisov "Srce sveta"

John Henry Newman (1801-1890) je bil ena od velikih osebnosti ne samo v angleški, ampak tudi v evropski kulturi prejšnjega stoletja. Vendar ta znameniti spreobrnjenec iz anglikanstva v katolištvo ni nehal izžarevati svoje duhovne žlahtnosti do današnjega dne. Nekateri ga sploh imajo za največjega religioznega genija mo-

dernih časov, sploh primerljivega z velikim sv. Avguštinom. Njegov vpliv je bilo čutiti med drugim vatikanskim koncilom; v knjigarne pa prihajajo zmeraj nove izdaje njegovih del. Tako smo na primer Slovenci dobili leta 1973 njegovo delo **Apologia pro vita sua**. Italijani so ga seveda prevajali, a v manjši meri, kakor bi bilo pričakovati glede na njegov duhovni format. V uvodu v nov izbor Newmanovih spisov **Il cuore del mondo - Srce sveta**, ki je izšel v zbirki **I Libri dello spirito cristiano** - knjige krščanskega duha pri Rizzoliju, urednik Onorato Grassi pravi, da ima knjiga namen, "da zruši pregrado, ki še naprej nerazumljivo ločuje italijansko občinstvo od dela Johna Henryja Newmana." Takšno distanco pri katoliškem občinstvu si je res težko razlagati. Morda je Newman malo trpek s svojo moško racionalnostjo, predvsem za romansko občutljivost. Vsekakor so Newmana cenili vsi papeži, od Leona XIII., ki ga je naredil za kardinala, do Janeza Pavla II., ki je njegov jubilej počastil s posebnim pismom. Kako je nanj gledal Pij XII., nam pove francoski akademik Jean Guitton v svoji knjigi **"Pogovori s papežem Pavlom VI."**: "Proti koncu papeževanja Pija XII. sem govoril s papežem o Newmanu in o svoji želji, naj bi ga katoliška Cerkva bolje poznala in bolj cenila. Menil sem, da bi bila nekega dne možna razglasitev Newmana za svetnika. Tedaj je Pij XII. odgovoril z ugaslim, a zelo trdnim in vendar zelo mehkim, naravnost preroškim glasom: "Bodite prepričani, gospod moj, Newman bo nekoč cerkveni učitelj!" Pavel VI. pa je menil o njem: "Newman nagovarja celotnega človeka, duha in srce: vse zaživi, vse se naenkrat prebudi."

John Henry Newman se je rodil v Londonu leta 1801 kot sin bankirja in prostozidarja; pri petnajstih letih je doživel svojo prvo spreobrnitev, vero in obstoj Boga; po študijih v Oxfordu (tedanjem duhovnem središču Anglije) pa je bil posvečen za duhovnika anglikanske Cerkve. Ostal je neporočen. Bil je študentski pridigar na univerzi, sicer pa se je poglobil v študij cerkvenih očetov. Z nekaj tovariši je postal pobudnik tako imenovanega Oxfordskega gibanja, ki je imelo za cilj očiščenje anglikanske Cerkve od liberalizma in posvetništva (danes bi rekli sekularizma). Ves čas je gledal na ka-

toliško Cerkev iz bolj ali manj sovražne distance: papež mu je bil Antikrist; na poti po Italiji pa se mu je zdelo stanje rimsko-katoliške Cerkve nadvse pokvarjeno (kot je zapisal). Čeprav je Oxfordsko gibanje lepo uspevalo, so se v Newmanu začeli oglašati dvomi o samem anglikanstvu, istočasno pa se je začelo njegovo približevanje katoliški Cerkvi. Po temeljitem študiju cerkvenih očetov in po notranjih bojih - (znamenita je njegova pesem **Lead us, kindly light - Vodi nas, dobrot-na luč**) - je prišel do sklepa, da pravi hranitelj vere prvih kristjanov ni anglikanstvo, ampak katolištvo. Tako je zapustil Oxford in šel v Rim. Tam je bil 1847. posvečen v duhovnika. Ko se je vrnil v Anglijo, se je posvetil najširšemu kulturnemu, literarnemu in pismenskemu delovanju, da bi dokazal "razumnost vere" proti racionalistični filozofiji svojega časa. Leta 1879 ga je papež Leon XIII. s spektakularno kretnjo povzdignil v kardinala. Umrl je 1890 v Edgbastonu, na grob si je dal napisati besede: **"Ex umbris et imaginibus in veritatem - Iz senc in podob v resničnost"**.

V knjigi, ki jo predstavljamo, je Onorato Grassi priredil izbor iz Newmanovih del, sledeč trem kriterijem: izbral je odlomke iz glavnih del: dalje je izbral odlomke, ki posebej osvetljujejo kakšno vprašanje; končno je izbral nekaj tistih tem, ki so za Newmanovo misel najznačilnejše.

Velja tudi omeniti tri posebne poudarke, s katerimi je urednik označil duhovni svet tega velikega Angleža in kristjana: 1) Newmanovo ljubezen do razuma 2) njegovo krščansko racionalnost, tujo vsakemu fideizmu in 3) njegovo izredno upoštevanje človekove vesti.

Mislec s takšno uravnanostjo ne more zgubiti svoje nenehne aktualnosti. Naj v ponazoritev njegove drže navedemo sledeče besede iz njegovega **Pisma norfolškemu vojvodi**: "Imam za pravilo, da sem pokoren papežu in kraljici; toda na tem svetu ima vsako pravilo kako izjemo in če bi papež ali kraljica zahtevala od mene absolutno pokorščino, bi oba kršila norme, ki urejajo človeško skupnost. Brezpogojno ne ubogam nobenega od obeh..."

Od leta 1991 teče postopek za Newmanovo beatifikacijo.

A.R.

Interpretacije - Ivan Pregelj

V zbirki **Interpretacije**, ki jih izdaja časopisno in založniško podjetje Nova revija, je izšla pred kratkim obsežna knjiga na 451 straneh z naslovom **Ivan Pregelj**. Uredil jo je Marjan Dolgan, v njej pa je sodelovalo 24 najuglednejših strokovnjakov Pregljevega pisateljskega ustvarjanja. Na prvem mestu je treba omeniti sourednika Pregljevega zbranega dela Franceta Koblarja, ob njem je Pregljeva hči dr. Bazilija Pregelj, prof. Lojzka Bratuž, Joža Mahnič, Branko Marušič, Rudi Koncilija, Milček Komelj, Ana Koblar - Horetzky in drugi.

V knjigi so Preglja vsestransko prikazali, ga analizirali in ocenili po vrednosti, ki jo že dopušča čas njegovega odhoda, saj je odložil pero med zadnjo vojno zaradi kapi; umrl je 30. januarja 1960 v Ljubljani, rojen pa je bil 27. oktobra 1883 na Mostu na Soči. Ker je moral Pregelj za 60-letnico na uradni sprejem h generalu Rupniku v vladno palačo, se je povojni oblasti tako zameril, da so ga bojkotirali in niso ponatiskovali njegovih knjig. Šele v 60-ih letih so se razmere spremenile. Pregelj je v slovenski literaturi dobil mesto, ki si ga je zaslužil. Že pred vojno je uredil 10 zvezkov Izbranih spisov, uvod in opombe jim je napisal Tine Debeljak, ki je izdal leta 1954 v Buenos Airesu 11. zvezek **Moj svet in moj čas**. France Koblar je uredil 7 zvezkov **Izbranih del** pri Celjski Mohorjevi družbi z bogatimi opombami. Josip Vidmar je uredil in komentiral tri zvezke Pregljevega **Izbranega dela**. Tako so najvažnejši Pregljevi spisi dostopni bralcem.

Hči Bazilija Pregelj, ki je napisala tudi knjigo **Moj oče** (Ljubljana 1983), govori zelo na splošno o očetu, ker je bila na višku njegovih ustvarjalnih let še otrok. Tudi v gimnaziji se ni zanimala za njegovo pisanje, ker o tem nikoli ni razpravljala z družino. Le z materjo se je ponoči pogovarjal o pisanju, z materjo je govoril o svojih načrtih, njej je bral rokopise in poslušal njeno mnenje. Njej je popolnoma zaupal in ona mu je odkrito izražala svoje poglede in ocene. Med dolgo in hudo boleznijo je bila njegova bolničarka, negovalka in zavetnica, nikoli ga ni zapustila ali razočarala. Kot človek

je bil skromen, največ doma, in ko je pisal Bogovca Jerneja, je bil tako zavzet za delo, da je pritegnil vso družino. V mlajših letih je znano, da je rad zahajal v gostilno in v tistem razpoloženju veliko govoril. Med dolgo in hudo boleznijo je bil potrpežljiv, in če je le mogel, je vstal in hodil po hiši, bral in z drobno pisavo popravljal svoje delo. Čeprav je bil navezan na posteljo, se je zanimal za življenje okrog sebe in po svetu.

Ko ga je vprašala hčerka: "Ali ti je kaj hudo, ko se nihče več ne zmeni za tebe?" ji je odločno in brez grenkobe, z vso vero v svoje preteklo delo odvrnil: "Boš videla, še me bodo omenjali in brali." Skoraj tako je zvenelo, kot bi hotel reči: "Sem to, kar sem. Nobene tolažbe ne potrebujem."

Dva meseca in pol pred smrtjo je prišlo do spontanega zloma leve stegenice. Kirurgi mu niso mogli dosti pomagati. Obležal je. Visoke temperature z mrzlico so se vrstile vedno pogostejše. "Bilo je hudo, zelo hudo... Bil je potrpežljiv, potrpežljiv do zadnjega," piše hčerka.

Hčerka Bazilija je takole sklenila spomine na očeta: "Njegova vdanost, njegova potrpežljivost, s katero je prenašal izgubo pisateljstva, v katerem je živel njegov boljši jaz - da, tudi izgubo ugleda, izgubo zdravja, gibanja; nazadnje priklenjenost na posteljo, odvisen od vseh... - on, ki ni spadal v noben ožek okvir običajnih življenjskih norm; ki mu je bila včasih še družina, ki jo je imel rad in jo potreboval, pretresna."

France Koblar, ki je najdalj sodeloval s Pregljem kot urednik Doma in sveta in kot urednik njegovih Zbranih del pri Celjski Mohorjevi družbi in končno tudi kot njegov prijatelj, je zapisal, da je bil Pregelj "najbolj svoja, najbolj izvirna natura. Pri vseh svojih globinah in artizmu je ostal Tolminec, bridek burkež in neokreta, neugonoljiv, žilav gorjanec, original in tip obene. Doživeli smo ob njem veliko vselega, pa tudi trpkega. - Kot človek je zapustil veliko dogodivščin, kot pisatelj veliko delo. Vse življenje je samo delal in hodil, trdo je delal in mnogo hodil, da se je izčrpal. Kadar ni mogel več sedeti, je menda kleče pisal." Koblar je zaključil svojo pripoved o Preglju, da je bil "velik pisatelj svojega časa, velik otrok sam na sebi, ve-

liko nasprotje pobožnosti in grehotnosti, dobrot in demoničnega nemira”.

Joža Mahnič je imel Preglja v višji gimnaziji za profesorja slovenščine, vendar ga ni pohvalil, ker se Pregelj ni posebno zanimal za šolo. Iz Grafenauerjeve Kratke zgodovine slovenskega slovstva je prebral nekaj odstavkov, potem je začel živahno in svobodno razlagati literaturo. Večina učencev ga ni poslušala, ampak se je pripravljala za naslednje ure. Mahnič je sedel v prvih klopih, ga poslušal in se tako navdušil za slovenščino, da jo je študiral tudi na univerzi.

Različni avtorji obravnavajo posamezna večja Pregljeva dela, npr. Janez Dolenc roman Tolminci, Branko Marušič Zgodbe dr. Antona Muznika, France Pibernik romanizirano biografijo Simona Jenka, Ciril Sorč Pregljeve duhovnike in njihovega Boga, Rudi Koncilija Vest kot prizorišče verskega izkustva v romanu Plebanus Joannes Ivana Preglja, Edvard Kovač Pregljeva apokalipsa v njegovi noveli Thabiti Kumi, Baročna stilizacija pripovedi in podoba P.P. Glavarja v Pregljevi noveli Regina Roža Ajdovska Hermine Jug - Kranjec, Protestantsko besedje v Pregljevem Bogovcu Jerneju Majde Merše, Pogledi nadškofa Frančiška Borgije Sedeja na Pregljevo pripovedništvo Lojzke Bratuževe in še nekaj sestavkov.

Tako je knjiga Ivan Pregelj Interpretacije odlično delo, saj je v njej zbrano vse, kar se nanaša na tega velikega pisatelja, predstavljena in ocenjena so vsa glavna Pregljeva dela, opisana je njegova zapuščina v Koblarjevi zbirki in v rokopisni zbirki NUK, dodana je tudi celotna bibliografija. Tako je v knjigi zbrano vse, kar se je do leta 1999 vedelo o Preglju in njegovem leposlovnem delu. Eseje so napisali najboljši poznavalci Pregljevih del, zbrali pa so tudi vse dostopne podatke. Zato ima knjiga Interpretacije trajno vrednost.

Martin Jevnikar

Ob izbranih filozofskih spisih Tomaža Akvinskega

Tomaž Akvinski, eden od velikanih človeške misli in do 2. vaticanskega koncila tako rekoč uradni filozof

katolištva, ima na Slovenskem bogato bibliografijo, saj je mogoče v njej naštetih čez trideset znanstvenih razprav in številne prikaze njegovega življenja in dela. O njem so pisali posebno slovenski neotomisti Ušeničnik, Mahnič, Lampè, Kovačič in Janžekovič. Temu dejstvu pa ni odgovarjala njegova prevodna prisotnost, saj je bil Tomaž Akvinski do včeraj preveden v slovenščino samo v drobcih. Zato moramo šteti izid širokega izbora iz njegovega opusa, za katerega si je vzela skrb založba Družina, za pomemben kulturni dogodek, posebno če ga povežemo z istočasnim izidom dveh drugih del o sv. Tomažu, **Sv. Tomaža angleškega pisatelja Chestertona ter Akvinskega angleškega jezuita Coolestona.**

Tako s kančkom retorike lahko govorimo o vrnitvi Tomaža Akvinskega in njegove metafizike v slovenski miselni prostor. Pravzaprav bi bolj kot o vrnitvi lahko govorili o vdoru, saj omenjeni prostor obvladujejo povsem drugačni miselni tokovi, ki so na antipodu Akvinčevega sveta, kakor na primer heideggerjanstvo in lacanizem. Tako utegne zadobiti ta vrnitev v prostor, ki ima metafiziko za mrtvo, nekakšen izzivalen naboj.

Da pa ima Akvinčan še kaj povedati današnjemu človeku, lepo pove Peter Kreft z zapisom na platnici, kjer našteje kar sedem tomističnih sintez, ki jih naš čas po njegovem pogreša. Splača se navesti te sinteze: 1. vere in razuma, 2. judovsko-krščanske in antične dediščine, 3. idealov jasnosti in globine, 4. zdrave pameti in strokovne pretanjenosti, 5. teorije in prakse, 6. intuicije in logike, 7. sinteze med enim in mnogim, celote in podrobnosti.

Knjiga o kateri govorimo, je izšla kot 12. publikacija zbirke Tretji dan (ureja jo Matija Ogrin) in pomeni velik založniški podvig, saj obsega kar 648 strani in poleg temeljnega prevodnega besedila vsebuje še vrsto dodatkov: **Tomaž Akvinski in njegova doba**, razpravo Janeza Juhanta **Pomen Tomaževe misli nekoč in danes**, **Latinsko-slovenski in slovensko-latinski glosarij** ter **Slovensko tomistično bibliografijo.**

Samo Tomaževo besedilo je razčlenjeno v pet vsebinskih sklopov oziroma poglavij. Prvo poglavje oprede-

luje tri filozofske panoge, in sicer logiko, etiko in politiko. V drugem poglavju pa so predstavljene temeljne filozofsko-teološke panoge, se pravi metafizika, temeljne teoretične znanosti, modrost kot gibalno filozofije ter teologija. V tretjem poglavju so razložena temeljna načela vseh stvari, tako na primer vprašanje o resnici, o podstatih in pritiki, o biti in bistvu. Predmet četrtega poglavja je človek v njegovi telesno-duhovni sestavi. Nato se zvrstijo tri poglavja, posvečena temi, ki je na vrhu Tomaževe misli, se pravi o Bogu, in sicer v sledeči pomenski razčlembi: Bog sam na sebi, Bog v odnosu do stvari ter Bog kot cilj in smoter vsega človekovega prizadevanja. Naj iz teh treh poglavij omenimo nekaj tem, ki nam dajo tako rekoč predokus Tomaževega filozofiranja: Ali je do stvarjenja prišlo v času - Božja previdnost ter naključje in svoboda - Božja previdnost in vzrok zla - Bog kot končni smoter človeškega življenja.

Slovenski izbor iz Tomaževih del ni izvirno delo. Je kombinacija dveh že obstoječih tujih izborov, hrvaškega Toma Vereša in angleškega Timothyja McDermotta. Prevajalci so se poslužili neobjavljenega prevoda **Sume**, ki ga je opravil Aleš Ušeničnik, in se tudi v glavnem naslonili na njegovo filozofsko izrazje. Znano je namreč, da je Ušeničnik glavni tvorec slovenskega filozofskega izrazoslovja, pri čemer sta ga vodila izbran smisel za mero in okus.

Delu, kakršno je pričujoči izbor, seveda ni mogel biti avtor en sam človek. Dejansko je pri njegovem nastanku udeležena široka ekipa strokovnjakov. Posamezna poglavja iz latinskih in grških izvirnikov so prevedli Ksenija Geister, Gregor Pobežin, Matej Hriberšek in Pavel Češarek. Glosarij je pregledal Miran Špelič, Slovensko tomistično bibliografijo sta sestavila Janez Juhant in Mitja Mozetič. Prevod so terminološko pregledali Edmund Böhm, Otmar Črnilogar in Franc Svoljšak.

Bralca, ki se je ukvarjal s to tematiko, utegne začuditi, kako sta pri pregledu razvoja tomizma mogla izpasti dva neotomista takšnega formata, kakršna sta bila kardinal Mercier in Jacques Maritain.

A.R.

Jean-Michel Basquiat v muzeju Revoltella v Trstu

Že nekaj let zaporedoma se v poletnih mesecih tržaški muzej Revoltella spremeni v izložbo najnovejše likovne umetnosti, ki je nastajala ali nastaja v Združenih državah Amerike. Najprej je bil na vrsti James Rosenquist, nato Jim Dine, lani David Byrne, letos pa Jean-Michel Basquiat. Od 15. maja do 15. septembra so v Muzeju razstavljena dela tega nenavadnega umetnika, in sicer 68 slik, 2 skulpturi in 40 risb. Gre za doslej najpopolnejšo razstavo newyorškega umetnika v Evropi in torej za kulturni dogodek, ki presega meje Trsta in Italije.

Jean-Michel Basquiat je zaradi burnega življenja, v katerem ni bilo malo preobratov in prelomov, postal izredno zanimiv in kontroverzen za ameriško javnost, saj je poosebljal ameriški sen malega, odrinjenega človeka, ki se z lastnim talentom povzpne do zavidljivega položaja medijske zvezde. Njegova tragična smrt v objemu mamil je bila skoraj predvidljiv epilog, saj ponavlja že znani vzorec mnogih ameriških umetnikov svetovnega slovesa. Basquiatov življenjepis se bere kot roman. Rodil se je v Brooklynu leta 1960, mati je bila Portorikanka, oče pa z otoka Haitija. Težki družinski odnosi in okolje so nadarjenega in občutljivega otroka izoblikovali v upornika, ki je bežal pred domom in družbo, iskal svobodo v izražanju lastne bogate ustvarjalnosti in naposled zapadel v suženjstvo mamil, ta pa so mu postala usodna. Iz mladega, iščočega, nadarjenega umetnika je dozorel v slikarja, ki so ga vabili na najpomembnejše likovne razstave, na primer na Documenta v Kassel, takrat pa, kot bi se njegovo hrepeneje zarotilo proti njemu in proti doseženemu uspehu, ni bil sposoben zaživeti v novi vlogi in se je raje dokončno odpovedal vsemu. Ob branju številnih intervjujev z Basquiatom zaslutimo resničnost paradoksalne trditve, da je prevelika želja po življenju najkrajša pot do samouničenja, kajti stvarnost, pa naj bo še tako lepa in privlačna, ne more potešiti ljudi s prevelikimi na-

črti in željami. In spet ob Basquiatu spoznavamo, kako so zgodaj dozoreli umetniki velikokrat s svojim naglim vzponom kakor utrinki, ki za trenutek zažarijo na nebu in že jih ni več. Newyorški umetnik je umrl star šele 27 let, za sabo je imel le nekaj let dela, zapustil pa je obsežen opus, o katerem se bo še veliko govorilo in pisalo.

Basquiat je opozoril nase z grafiti in risbami po mestnih zidovih in stenhah metrojev, ustvarjal jih je s prijateljem in jih podpisoval s kratko SAMO. To je bila zanj odskočna deska, nato je poiskal stike z uspešnimi umetniki in naglo prodril v svet blišča in slave, tako da mu je medijski aparat služil kot resonančno sredstvo za uveljavljanje lastnih idej. Trdil je, da je začel slikati na platno, ko je dobil dovolj denarja, da si je to mogel privoščiti. Njegovo ustvarjanje sovпада z obdobjem, ko so se postmodernisti vrnili k figurativnemu slikanju, zato so te na videz preproste, celo primitivne slike jasno nagovarjale občinstvo in ga navduševale. Njegovi galeristi so prodajali celo nedokončana dela, tolikšno je bilo povpraševanje po njih.

Razstavo v Muzeju Revoltella je pripravil umetnikov galerist in prijatelj Bruno Bischoberger, ki je izbral dela, preko katerih je mogoče dokumentirano slediti celotnemu sedemletnemu ustvarjanju. Velika platna vsebujejo risbe z ostrimi robovi, besede, prečrtane besede, znake in močne barve, vse to pa pripoveduje zgodbe, ki so včasih razumljive, včasih pa nekoliko enigmatične, saj odražajo družbo, v kateri so nastale, se pravi nam oddaljeni New York. Nekaj slik je nastalo na podlagi sodelovanja več umetnikov, med njimi je prav gotovo najslavnejši Andy Warhol.

Magda Jevnikar

Umetnik Lojze Spacal v galeriji Skerk

V soboto, 8. maja, je bilo odprtje nove umetnostne galerije v prostorih porajajoče se kulturno-muzejske fundacije dr. Jožeta in Zore Skerk. Galerija je pravzaprav zaživela že lani z obsežno razstavo, na kateri se je predstavila slikarka Zora Koren Skerk. Že takrat sem v enem izmed napisov poudarila pomen novega razstavišča, ki vnaša novega zagona na področju

tukajšnjega likovnega življenja. Eno leto je mimo in ponovno so se odprla vrata galerije, tokrat pa so v njej razstavljena dela Lojzeta Spacala.

Tudi odprtje Spacalove razstave je nudilo priliko za bogat umetniški program z glasbo in govori ter priložnostnimi pozdravi in za res številna srečanja z gosti, kar potrjuje ambiciozno zastavljene načrte organizatorjev. Ob obeh razstavah je izšel katalog z bogatim besednim in fotografskim gradivom.

Na razstavi je na ogled preko šestdeset Spacalovih del, eno samo je mozaik, vsa druga pa so v mešani tehniki, značilni za velikega mojstra. O Spacalovem delu obstaja bogata bibliografija, saj gre za umetnika, ki se je uveljavil tako med slovenskimi kot tudi italijanskimi poznavalci umetnosti. V katalogu sta dva eseja: avtor prvega je pokojni Franco Solmi, pravzaprav gre za ponatis odlomkov eseja iz leta 1984 ob priliki dvojne razstave istega leta v Pordenonu in v Gorici nekaj mesecev kasneje. V svojem temeljitem zapisu je avtor analiziral vsebinske in formalne vidike Spacalove umetnosti ter njegov razvoj v času po drugi svetovni vojni. Nedvomno gre za esej, ki nam približa umetnika in nam omogoča boljše dojetje njegove umetnosti.

Ta esej je v italijanščini, v slovenščini pa lahko preberemo razmišljanje o Spacalu izpod peresa dr. Zorana Kržišnika. Iz zgoščenega besedila naj navedem poudarek o umetnikovem humanizmu, ki ni sentimentalni, misel, kako je pri Spacalu vedno prisotno hotenje, da se odziva na dogajanja v svetu, ob tem pa ohranja pristop, ki je po eni strani poetičen, po drugi pa mu ni tuja monumentalnost.

V katalogu so tudi bistveni podatki o umetnikovem življenju in o nagradah in priznanjih, ki so ga stalno spremljali.

Izbor slik za razstavo je opravil dr. Zoran Kržišnik, dal pa mu je naslov Pomlad na Krasu, kar je v resnici omejevalno, saj segajo dela na mnoga področja in so torej vsebinsko širša in pestrejša, predvsem pa z željo po problemskem pristopu k stvarnosti. Veliko slik govori sicer o Krasu, predstavlja ga v bistvenosti prvin, kot so kamen, zemlja, ruj, zaznava človeški poseg vanj z arhitekturami, ki so za Kras značilne in spacalovsko neza-

menljive; spet mnoga dela prehajajo v magičnost zasanjane pokrajine s padajočo zvezdo ali nepogrešljivim zatonom, kar je posledica umetnikovega poglobljanja vase in odkrivanja univerzalnosti lepote. Prisotni pa so tudi številni in boleči odmevi na polpretek in sedanje tragedije, gre za potres, ki je razdejal košček naše zemlje nedaleč od nas, a tudi za prizadetost ob vojni, ki pomeni še hujše, krutejše razdejane ne le hiš in ljudi, ampak tudi vsakršne človečnosti.

In tudi takrat, ko je naslov pesniški, pomirljiv, kadar gre za ruj, ki se rdeče preliva čez vso slikarsko ploškev, nam misel kar sama dodaja pomenov, povezanih z aktualnostjo.

Magda Jevnikar

Slovenski paviljon na Beneškem bienalu

Pod skrivnostnim imenom A + A najdemo v Benetkah slovensko galerijo, ki se je iz Madrida preselila v Italijo, da bi nadaljevala svoje poslanstvo predstavljanja slovenske likovne umetnosti v tujini. Tako galerijo so si že v preteklosti mnogi zamišljali, zaživila pa je leta 1992 v samem središču španske prestolnice ob sodelovanju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije in Obalnih galerij Piran. Za cilj si je vodstvo galerije postavilo promocijo najboljših slovenskih umetnikov in razstave pomembnih tujih avtorjev ter španskih ustvarjalcev. Madrid je izredno živahno kulturno prizorišče in v petih letih svojega obstajanja si je galerija A + A pridobila ugled in naklonjenost, v galeriji pa se je zvrstilo veliko razstav, na katerih je bilo predstavljenih preko štirideset umetnikov.

Ob zaprtju galerije v Madridu je bil izbran nov kraj, in sicer v Benetkah, točneje v Ulici Malipiero, nedaleč od Palače Grassi. Tu se delovanje in poslanstvo galerije nadaljujeta, v času 48. beneškega bienala pa so se njeni prostori spremenili v slovenski paviljon, saj je znano, da se je od osamosvojitve dalje Republika Slovenija znašla brez državnega razstavišča. Če se ozremo po zemljevidu Benetk in pregledamo poti, ki jih moramo prehoditi, da si ogledamo bienale, ugotovimo naslednje: velika zgoščenost je ob Grajskih vrtovih, samo Irska je na

meščena na otoku la Giudecca, osem držav, med njimi Slovenija, pa je razkropljenih po cerkvah, sedežih ustanov in drugih razstaviščih. Slovenija se je torej znašla ločena od središča dogajanja in vprašati se moramo, koliko ljudi si bo privoščilo dolgo pot do slovenskega paviljona. Edina prednost odmaknjene lokacije je v tem, da si predstavljeno umetnost v slovenskem paviljonu ogledamo z večjo zbranostjo in trdno željo, da jo spoznamo, toda to bo seveda veljalo bolj kot tolažba.

Slovenijo zastopata Nataša Prosenc in Andrej Zdravič, vsak z eno video instalacijo. Že takoj na začetku naj povem, da gre za zelo zanimivi deli, ki gledalca močno pritegneta, ga v celoti prevzameta in spodbudita v njem razmišljanje.

Najprej vstopimo v zatemnjen prostor, v katerem se na desetih ekranih pojavljajo ponavljajoči se prizori, kjer igrata glavno vlogo voda in ogenj, vse to pa spremljajo naravni zvoki. Naslov video instalacije je Ocean Lava, z njim nam je umetnik Andrej Zdravič posredoval posnetke, ki so nastali na Havajih ob rojevanju novega otoka. V katalogu je ob predstavitvi likovnega kritika Jureta Mikuža tudi kratek zapis avtorja samega, naj ga navedem: "Doživljanje prvobitnega boja med ognjem in vodo... to je vizija rojevanja sveta, meditacija o energijah, ki so oblikovale in še danes oblikujejo naš planet. Boj med lavo in oceanom traja dneve in noči - veličasten ognjemet, ki diha v skrivnostnem pulziranju in govori o neki drugi razsežnosti. Od zore do mraka in skozi noč se odtenki barv spreminjajo in elementi ustvarjajo hipnotično simfonijo davnih eonov. Od zamisli do realizacije projekta je preteklo deset let. Film za instalacijo sem posnel na otoku Hawaii, kjer danes domuje - kot pravi havajska mitologija - Pele, boginja ognja, ki je v stalnem prepiru s svojo sestro Nama-ka-okahai, boginjo oceana..."

Ciklus traja trideset minut, v tem času pa nas posnetki in zvoki prenesejo v nedoločljive razsežnosti, kjer je tisto, kar občutimo najmočnejše, neustavljiva sila narave, v odnosu do katere skoraj nimamo lastne identitete, skratka, izginemo.

Andrej Zdravič, letnik 1952, živi in ustvarja pretežno v Sloveniji kot samostojni filmski in zvočni ustvarjalec,

za sabo pa ima z izkušnjami bogato življenje v Združenih državah Amerike, kjer je dokončal magistrski študij in kjer je tudi predaval na raznih univerzah. Za svoje delo je prejel več nagrad in priznanj tako v domovini kot na tujem.

V prvem nadstropju iste galerije so video podobe Nataše Prosenc, združene v instalaciji s skupnim naslovom Gladiatori. Tudi o tem delu najdemo v katalogu razlago izpod peresa likovnega kritika Jureta Mikuža in pa zapis avtorice same. Nataša Prosenc imenuje svoje video- ali filmske slike videoambienti, čeprav priznava, da tudi ta oznaka ni popolnoma točna, nato razlaga naslov Gladiatori in ob tem opredeljuje svoj odnos do naslovov sploh, končno pa nas seznani s sporočilom svojega dela. Predstavila nam je portrete petdesetih ljudi, ki izražajo različna čustva od joka do smeha in v nasprotno smer v nenehnem prehajanju iz enega v drugo. V sosednji sobi se vrstijo posnetki tridesetih ljudi, ki vstopajo in izstopajo iz prostora skozi vrata, vsakdo sledi svojemu cilju in je videti nekam namenjen, poudarek pa je na nogah in na korakih. Tretji posnetki prikazujejo vrtnice, ki ga razžira ogenj. Kako lahko beremo sporočilo celotne instalacije, je pač le stvar povezovanja in miselnega dopolnjevanja tega, kar je že tako jasno prikazano.

Tudi Nataša Prosenc ima za sabo bogat curriculum, ki je naveden v katalogu in iz katerega izhaja, da je že uveljavljena ne le v Sloveniji, ampak tudi po umetnostnih prestolnicah.

K Beneškemu bienalu se bom še povrnila v naslednjih beležkah, saj je ta prireditelj nekaj znamenito velikega in pomembnega, danes pa naj za konec poudarim, da je Slovenija prisotna v laguni z dvema mladima, izredno zanimivima umetnikoma, ki se sicer izražata z najsodobnejšimi sredstvi, a se spopadata z bistvenimi življenjskimi vprašanji vseh časov: odkod prihajamo, kaj smo, kam gremo... in to s tisto skromnostjo, ki jo premorejo le najboljši.

Bienale bo trajal do 7. novembra, razstavišča bodo odprta vse dni razen ob torkih do konca septembra od 10. do 19. ure, zadnji mesec pa le do 17. ure. Vstop v slovenski paviljon je brezplačen.

Magda Jevnikar

ODPRTO PISMO SLOVENSKIM LJUDEM OB ODKRIVANJU GROBIŠČ PRI MARIBORU 99

Spoštovane in spoštovani!

Dnevnik "Večer" poroča o obstoju največjega morišča in množičnega grobišča na Teznem blizu Maribora, ki je še vedno bolj ali manj prikrit. Po doslej javno znanih poročilih slovenskih, hrvaških in avstrijskih medijev, so slovenski in jugoslovanski organi takoj po vojni na območju Tezenskega gozda pomorili okoli 40.000 ljudi.

Mnenje zgodovinarja in direktorja Muzeja NOB - Maribor dr. Marjana Znidariča, citiram ga (Večer, 10.6.99):

"Odločitev o usodi vojnih ujetnikov je bila po Znidariču verjetno sprejeta v največji tajnosti, brez dokumentov, v ozkem krogu partije, operativno pa prepuščena Ozni."

"... eksekucijske vode pa naj bi bili sestavljali večinoma prostovoljci, katerih svojci ali znanci so bili med vojno žrtve ustaškega nasilja..."

Mnenje, ki si ga moramo postaviti jasno in zavestno pred našo slovensko zgodovino: Tito, Kardelj, Rankovič, Kidrič in Maček, vrhovno vodstvo Jugoslavije, KPJ, NOV je v maju leta 1945 odločilo, da se pomorijo ujeti rojaki, tajno in hitro v upravi slovenske Ozne.

To so tudi izvedli v gozdovih južno od Maribora. Tajno. Moralo se je skoraj petdeset let molčati. Nosilci oblasti, ZKS, SZDLS, ZZB so odgovorni.

Slovenski zgodovinar Jože Dežman iz Kranja meni, da obstaja v deželi splošni interes, naj se o teh dogodkih ne izve ničesar, ne izkoplje grobišč... partizanom taka nedejavnost godi, ker tako kažejo svojo mogočnost... Rezultat je produkcija predsodkov. Če je temu tako - in vse kaže, da je - potem lahko vemo, da se partijci in borci NOV v resnici zavedajo svojih zločinskih dejanj, pomorov na stotisoče ljudi, neoboroženih in nedolžnih. Pobijali niso samo na Teznem, marveč po vsej Sloveniji, po vaseh in mestih, povsod. Bil je genocid slovenskega naroda in mnogih drugih istočasno. Dogajanja na Kosovem so logične posledice politike KPJ / KPS s Titom in Kardeljem na čelu.

Slovenija hoče v krog kulturne Evrope, ampak s tolikimi tajnimi množičnimi grobišči ob istočasnem vladajočem položaju krivcev v Sloveniji ne bo šlo, točneje, s sprenevanjem ne bo šlo. Prav ima rojak Jože Dežman.

Ne bo nam preostalo drugega, kot pogledati spokorno zgodovini v oči in priznati, *res je, mi nismo samo osvobajali*, ampak tudi počeli zločine. Krvavo morišče pri Mariboru to dokumentira. Zdaj pač moramo očistiti našo zgodovino, to je NOB, vseh navlak in laži, ter napisati novo, strokovno utemeljeno zgodovino dogajanj med vojno na naši zemlji.

Vsi odgovorni nosilci te naše zgodovine morajo biti imenovani in dognani. Slediti morajo logične konsekvence v moralnem in političnem obsegu. Slovenskemu narodu ne gre za kazensko postopanje, čas beži, ampak resnici moramo zadostiti. Dejstvo, da

so vrhunski politiki kot Tito, Kardelj in Rankovič ukazali na skrivaj pobiti toliko ljudi, mora v slovensko zgodovino. Slovenski zgodovinarji ne smejo dalje trpeti in lagati in slovenski narod se mora osvoboditi te more, izhajajoče iz hotenega laganja in prevare.

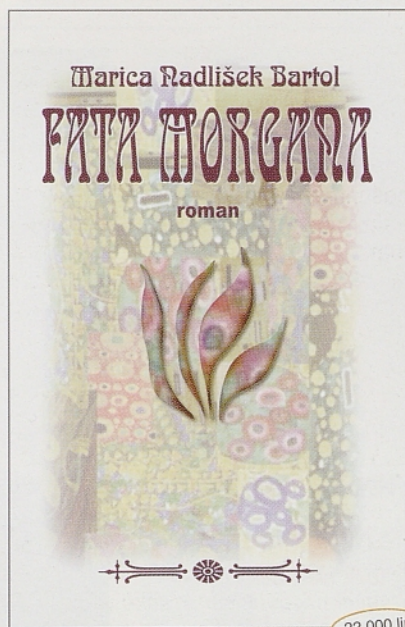
Dovoljujem si predlagati vsem slovenskim organom, da potrebujemo premagovanje svojih spominov in ustanovitev neodvisnega gremija z jasnimi in potrebnimi pooblastili, da nam najde našo resnico. Menim, da bi morali biti slovenski borci NOV v prvih vrstah pri iskanju resnic.

Občina Maribor ne sme ostati sama ob teh moriščih. Pasti mora končno naša notranja zapora, priznati tudi politično drugače mislečim njihovo pravico. Naši vaški stražarji, četniki, Tigrovi, pravaši, domobranci in duhovniki zaslužijo vse priznanje in spoštovanje. Ni res, da so narodni izdajalci.

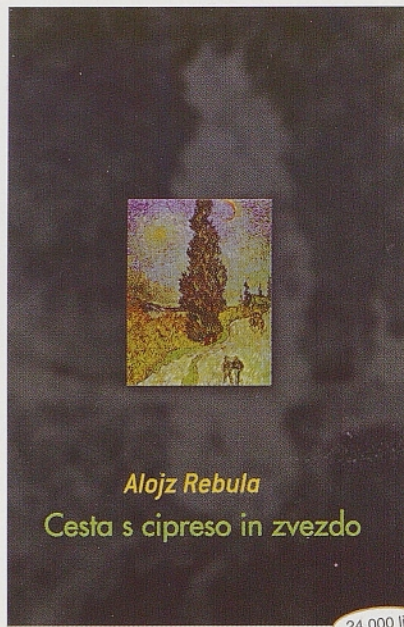
Upam, da besede ne bodo zaman.
S spoštovanjem,

Drago (Karl) Cepl

Sto let slovenskega romana v Trstu

22.000 lir

24.000 lir

1898

100 let

1998

Prvi tržaški roman

Roman o Trstu

Obe knjigi dobite v slovenskih knjigarnah ali pri Mladiki, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040 370846 - faks 040 633307

E-mail: urednistvo@mladika.com

za smeh in dobro voljo

Prijateljci se pogovarjata: "Kako lepe in nežne roke imaš! Kako se ti to posreči? Zaupaj mi svojo skrivnost!"

"Tu ni nobene skrivnosti. Zame pere Albin!"

"Kje pa dobiš ta prašek?"

"Albin je moj mož?"

listnica uprave

DAROV V TISKOVNI SKLAD:

Margherita Auber Bizjak, Zgonik - 10.000 lir; Nada Roberts, Wellington, ZDA - 125.770 lir; Andrej Kosič, Gorica - 20.000 lir; Boženka Štoka, Kontovel - 10.000 lir; Bogomil Breclj, Nabrežina - 10.000 lir; Cveto Ukmar, Trst - 30.000 lir; Marica Hutchison, Thornbury, Kanada - 32.771 lir; Rajko Vatovec, Reading Berks, Anglija - 27.900 lir; Tone Starman, Spittal ob Dravi, Avstrija - 2.214 lir; Simon Prescheren, Trbiž - 60.000 lir.

DAROV V SPOMIN:

V spomin na očeta Josipa daruje Kristina Podobnik 50.000 lir za Mladiko.

Vsem prisrčna hvala!

"Vaša tašča je po shujševalni kuri, ki sem ji jo predpisal, shujšala za polovico svoje teže. Ali ste zadovoljni?"

"Zelo. Kar še eno tako kuro ji predpišite."

—O—

Bogataš na smrtni postelji narekuje odvetniku svojo poslednjo željo:

"Vse svoje premoženje zapuščam ženi pod pogojem, da se še enkrat poroči."

"Zakaj pa tak pogoj?"

"Zato, da bom zanesljivo vedel, da je vsaj enemu žal, ker sem umrl."

—O—

— Lojze, ali moraš res imeti to grozno brado?

— Moram ravno ne, ampak dobro je. Sedaj sem videti zrelejši. Ko bom pa star, se bom obril in bom videti mlajši.

—O—

— Veš, tvoj zet je vzel tvojo hčer samo zato, da je z njenim denarjem izplačal svoje dolgove.

— Pa mi nisi mogel tega reči, preden sta se vzela?

— Kaj hočeš, ko pa je bil tudi meni dolžan.

Renato Ferrari

NOVO

MURVA FABIANIJEVIH

Stoletje miru na Krasu

*Ljubezenska zgodba pod
stoletno murvo Fabianijevih
u Koldilju na Krasu.
Naročite jo lahko tudi
po pošti.
Cena 29.000 lir.*

Pavle Merku

SLOVENSKA KRAJEVNA IMENA V ITALIJI

Priročnik

TOPONIMI SLOVENI IN ITALIA

Manuale

1999

15.000 lir

V založbi Mladika
sta izšla priročnik
Pavleta Merkùja
**Slovenska krajevna
imena v Italiji**

in knjiga
spominskih črtic
Draga Štoka

Po prehojeni poti.

Obe knjigi
toplo priporočamo.

Naročite ju lahko
tudi na naši upravi:

Mladika

Trst, ulica Donizetti 3

tel. 040 370846

faks 040 633307

E-mail:

urednistvo@mladika.com

Drago Štoka

Po prehojeni poti

Spominske črtice

24.000 lir